

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ
AYLIK YAYIN ORGANI

İKTİSAT DERGİSİ

TEMMUZ 1969

SAYI 61

CİLT : 10

250 KURUŞ

TÜRLON

Türk Nylon 6 ipliği

SİFAŞ

SENTETİK İPLİK FABRİKALARI
A. Ş.

MERKEZİ : Bursa — Sanayi Bölgesi

Telefon: 33 12 — 26 44

BÜRO : Bursa — Atatürk Caddesi, Ticaret Bankası, İş Han Kat 1
Tlf: 44 89

BÜRO : İstanbul — Unkapanı Atatürk Bulvarı, Manifaturacılar
Çarşısı No. 3501 — 3502 Telefon: 22 35 73 — 27 72 53

Dikkat !

Daha evvel başka yerde basılan yazılara ücret **ödenmez**.
Yazılarda ki fikirler yazarlara aittir. Cemiyeti ve dergiyi so-
rumlu kılmaz gönderilen yazılar basılsın veya basılmasın iade
edilmez.

Reklâm Tarifesi

Ön kapak içi	500.— TL.
İç sahife	400.— TL.
Arka kapak içi	500.— TL.
Arka kapak	750.— TL.

İKTİSAT DERGİSİ

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ İKTİSAT FAKÜLTESİ
MEZUNLARI CEMİYETİ YAYIN ORGANIDIR

İktisaden zayıf bir millet fakrû sefaletten kurtulmaz; Kuvvetli bir medeniyete, refah ve saadete kavuşamaz; İctimai ve Siyasî felâketlerden yakasını kurtaramaz.

K. ATATÜRK

C İ L T : IX

S A Y I : 61

T E M M U Z 1969

Fiatı : 2.5 TL.

Yıllık: 30-6 Aylık: 15 TL.

YAZI HEYETİ :
İSTANBUL

ŞEMSEDDİN GÜLER
GÜNGÖR ADAK
MİTHAT BATUR
FARUK ÇEHRELİ
RAGİB EKŞİOĞLU
ZEKİ ERGİNSU
ESİN KUYULULU
MECİT PİRHASOĞLU
REŞAD UMUR
YALÇIN SARI
ORHAN SOFUOĞLU
ATALAY ŞAHİNOĞLU
RIDVAN YÜKSELEN

ANKARA

OKTAY EMED
İ. TANER BERKÜN
ORHAN BULDAÇ
FAHRETTİN TUNÇÖZ
YAŞAR YAŞER

Sahibi : Cemiyet Adına OKTAY EMED

Yazı İşleri Müdürü : NİHAT BATUR

İdare Müdürü : FARUK ÇEHRELİ

İdare Yeri : Tünel Galip Dede Cad. No. 48/1

Telefon : 44 04 36 - 49 89 03

Basıldığı yer : YENİLİK BASİMEVİ

İÇİNDEKİLER

2. Derginin Sesi ..... ***
3. Ekonomik Durum ..... Charles FRANKEL
16. Ayın Ekonomik Olayları ..... Faruk ÇEHRELİ
21. Ücret ve Tahakkuk Meseleleri ..... Mecit PİRHASOĞLU
26. Yatırım İndirimi ..... Yüksel ŞAMILOĞLU
29. Holding ve Halk Ortakları
Üzerine Düşünceler ..... Mustafa KUŞÇUOĞLU
33. Yabancı Sermaye ..... Orhan BULDAÇ
37. 24 Temmuz İşçi Bayramı ..... Orhan BULDAÇ
39. Turistik Davetiye ..... Zerrin GÜÇ
41. Taze Sebze ve Meyva
Fiyatları Ateş Pahası ..... Zihni TIRYAKIOĞLU

Derginin Sesi !...

Sevgili ve Değerli Okuyucularımız,

Bu sayımızla birlikte altıncı yıl neşir hayatına başlamış bulunuyoruz. Beş yıl içinde yaptıklarımıza kısaca bakacak olursak milli ekonomimizde alınan karar ve tedbirlerin tetkiki, tahlili kısaca eleştirilmesi yapıldığını görürüz. Yeni yılda ise meseleleri kanunlaşmadan, tatbikat safhasına geçilmeden etüd ederek, görüşünü zü Cemiyet ve Dergi olarak duyurmaya çalışmak olacaktır.

Bu arada, Yurdumuzun kalkınmasının temelden olacağına inandığımız prensip esaslarının tayinine büyük önem ve çalışmalarımıza bu noktadan hız vermiş bulunuyoruz. Bu konuda, geçen sayımızda yayınladığımız Cemiyet Anatüzüğünde kabul edilen Temsil Bürolarının kuruluşuyla çok büyük neticelere ulaşacağımıza inanıyoruz. 2-3 yıldır üzerinde durduğumuz 67 Vilâyetimize ait sosyo-ekonomik çalışmalar ve bünye tahlilini ancak Temsil bürolarımızla müşterek çalışarak gerçekleştirebileceğiz. Bu bürolardaki arkadaşlarımızdan gelecek en iyi ve emin bilgilerle, o bölgeyi ve insanlarını daha iyi tanımak imkânına sahip olacağız.

Neticede, milli ekonomimizde fert başına düşen milli geliri ve milli hasılayı arttırıcı tedbirlerle birlikte, hayat seviyesini yükseltmek için, işsizliği asgari seviyede tutmak çarelerini, bugünün şartlarına göre nasıl olabileceğini tam ve ilmi açıdan rahatça ele alabileceğiz. İrtibat bürolarından alacağımız engin bilgilerle, milli kaynaklarımızın azami değerlerini ve bunlardan ne şekilde istifade edilmesinin yerinde olacağını, üretime ve ticarete yeni bir yön ve güç kazandırmanın imkân ve şartlarının nasıl gerçekleşebileceğini rahatlıkla dergimizin sayfelerinde tartışacağız.

Bütün bu çalışmalarımızın tek ve ana hedefi; Türkiyemizi daha mürehhfeh ve ekonomik kalkınma içinde medeni alanda kudret ve kuvvet sahibi kılmaktır.

Sevgi ve Saygılarımızla,

İKTİSAT DERGİSİ

Cemiyetten *Haberler*

Sevgili İktisatlılar!...

Geçen ayın Cemiyet Haberleri sahifesinde de duyurduğumuz üzere bizi birbirimize en iyi şekilde yakınlaştıran tanıştıracak daha rahat ve emin çalışmamızı sağlayacak Temsil Bürolarının kurulmasını biran evvel gerçekleştirmek istiyoruz. Bu düşünceyle, mezunlarımızın 25 kişiden az oldukları yerlerde birleşerek temsil bürosu kurmak üzere bize müracaatlarını değerlendirmek üzere bekliyoruz.

He bakımdan gücünüzü ispata yarıyacak ve bilhassa bu yılın faaliyet programında başta Ankara Şubemiz yöneticileriyle ve diğer şubelerimizin temsilcilerinin de katılarak hazırlamayı tasarladığımız «İktisat Kongresi» nin finansmanı ile yeni ihtiyaca cevap veren lokallere kavuşmaya imkân verecek olan EŞYA PİYANGOSU'nun satışına yardımcı olmanızı diliyoruz. Adedi 10.— TL. sı olan biletlerden satışa yardımcı olmak isteyenlerin Cemiyet lokaline müracaatlarını rica ediyoruz.

Çekiliş tarihi Fakültemizin kuruluş yıldönümü olan 14. Aralık. 1969'dur.

Hediyeler arasında :

1 adet Apartman Dairesi 70.000.— TL.

1 adet Anadol marka Otomobil 28.000.— TL.

10 adet Arçelik Buzdolabı (Normal boy)

10 adet Arçelik Çamaşır Makinesi

Arçelik marka Gaz sobaları (muhtelif tiplerde)

Arçelik Elektrik Süpürgeleri

Radyolar, Dikiş makineleri, Avizeler, Yemek takımları daha nice nice değerli hediyeler bulunmaktadır.

Kısacası cem'an 200.000.— TL. lık eşya dağıtılacaktır.

✱ İZMİT ŞUBEMİZ'de Yıllık Kongresini yaptı.

İzmit şubemizden gelen yazıda 10.5.1969 günü kongrelerini yaptıkları ve aşağıda isimlerini bildirdiğimiz arkadaşlarımızın 1969—1970 devresinde Yönetim Kurulunda görev aldıkları öğrenilmiştir.

Başkan Turgut Gökay (Yapı Kredi Bankası İzmit Şubesi Müdürü)

Başkan Vekili Ahmet Genççağa (SEKA Satış Müdür Mv.)

Sekreter Solmaz (Duysak) Coşkun SEKA E.P.O. Müd. Uzmanı

Muhasip Birol Kazancıoğlu SEKA Satış Şefi

Veznedar Coşkun Bilgiç Yıldırım Sümerbank Mannesmann Boru Fabrikaları Muhasebe Memuru

Üye Tinal Çeviker (Türk Pirelli Lâstikleri A. Ş. Fabrika Muhasebe Memuru)

Üye Fevzi Dilek (Karton Sanayii Ticaret Şefi)

Yedekler: Aziz Akay (Sosyal Sigortalar Kurumu İzmit Şubesi Muhasebe Şefi), Nuran Aküyüz (Sosyal Sigortalar Kurumu İzmit Şubesi Bordro Kontrol Şefi)

Murakıplar: Ersoy Yalçınkaya (SEKA Muhasebe Şefi), Cengiz Coşkun (PİMAŞ Personel Şefi), Fuat Apakgün (Boru Fabrikası Muhasebe Memuru)

Değerli arkadaşlarımızı candan tebrik eder camiamız için hayırlı ve başarılı olmalarını dileriz.

Sevindiğimiz Haberler

✱ Zihni Tiryakioğlu İstanbul Belediyesi Balıkthane Müdürü oldu :

Kısa bir süre önce İktisadi Teftiş Heyeti Müfettişliğine getirilen değerli kardeşimizin tekrar müdür olarak tayini memnuniyetle karşılanmıştır. Daha önce İstanbul Belediyesinin Haller, Temizlikçileri ve Opera Müdürlüğü görevlerini başarı ile yürütmüş ve icraatlarıyla takdir toplamış kıymetli kardeşimizi yeni görevinde de başarılar dileğiyle candan tebrik ederiz.

✱ İsmail Ürkün Hazine ve Kambiyo Kontrolörleri Grup Başkanı oldu :

Maliye Bakanlığı Hazine ve Kambiyo Kontrolörü olarak değerli çalışmalarını yakından izlediğimiz İsmail Ürkün'ün Grup Başkanlığına getirilmesi gerek arkadaşları gerekse camiamız arasında büyük memnunluk uyandırmıştır. Değerli arkadaşımızı candan tebrik eder başarılar dileriz.

✱ Cengiz Savaşkurt İETT İşletmeleri Mekanizasyon Müdür Muavinliğine getirildi :

Genç kardeşimizin kısa bir zaman içinde bulunduğu yerde yükselişi bilhassa yeni mezunlarımız arasında istikbale emniyet ve ümitle bakma vesilesi olmuştur. Kardeşimizi candan tebrik eder başarılar dileriz.

Nezihi Us T. C. Ziraat Bankası Bakırköy Şubesi Müdürü oldu. Ziraat Bankasının İstanbul Şubesinde Müdür Muavini olarak başarılı çalışmaları ile dikkati çeken kıymetli mezunumuzun Ziraat Bankasının yeni şubesine müdür olarak tayini büyük memnuniyet uyardırıştır. Genç arkadaşımızı candan tebrik eder başarılar dileriz.

Hayrettin Dündar Taciroğlu Nakliyat Şirketine Umum Müdür Muavini oldu. Önümüzdeki günlerde 11 nci kuruluş yıldönümünü kutlayacak olan Taciroğlu Şirketine Um. Müdür Muavini olarak giren kardeşimize başarılar dileriz.

Hasan Tuna T. C. Ziraat Bankası Unkapanı Şubesi Müdürlüğünden Sultanhamam Şubesi Müdürlüğüne tayin edilmiştir. Ziraat Bankasının kıymetli Müdürlerinden değerli arkadaşımız Hasan Tuna'ya yeni görevinde de başarılar dileriz.

İlyas Çorat İstanbul Belediyesi İktisadi Teftiş Heyeti Müfettişliğine getirilmiştir. Daha önce belediyenin İstatistik Müdürlüğünü uzun yıllar deruhte eden Sayın Çorat'a yeni görevinde de başarılar dileriz.

Sabih Özserzeli'nin bir kızı oldu :

Özserzeli ailesine saadet dolu günler dilerken yavruya uzun ömür dileriz.

Aydın Dündar Ordu Yardımlaşma Kurumu Müşavirliğine getirildi. Ankara Şubemizin değerli yöneticilerinden ve Devlet Yatırım Bankasının kıymetli elemanlarından olan mezunumuzun yeni görevinde de başarılı olmasını dileriz.

İmren Aykut Amerika yolunda. İstanbul'da ve Ankara'da Cemiyet Yönetim Kurulunda başarılı çalışmaları ile camiamıza daima faydalı olmuş kıymetli Teksif İktisatçısı bir yıl süre ile ihtisas yapmak üzere Amerika'ya gönderilmiştir. Kardeşimize başarılı çalışmalar diliyerek biran evvel yurda dönmelerini temenni ederiz.

Esin Kuyululu Hastaş Holding'te ilerlemeye devam ediyor: Yönetim Kurulumuzun sosyal faaliyetlerini yürüten sevilen ve aranan elemanı Esin Kuyululu kısa bir süre önce girdiği Hastaş Holding camiasında kendini kabul ettirmiş ve Holding'e ait MATAM (matbaa kısmı) şirketine muhasebeci tayin edilmiştir. Genç ve enerjik kardeşimizi candan tebrik eder başarılar dileriz.

Çevresinde çalışması ve davranışları ile kendisini sevdiren değerli arkadaşımız ZEKE YARDIMCI'nın TRT ANKARA TELEVİZYONU MUHASEBE MÜDÜRÜ olduğunu sevinçle öğrenmiş bulunuyoruz. Arkadaşımızı tebrik eder. Yeni görevinde de başarılarının devamını dileriz.

Üzöldüğümüz Haberler :

1954 yılı mezunlarımızdan Macit Kehale'nin kan kanserine yakalanarak vefat ettiğini çok üzülererek öğrenmiş bulunuyoruz. Acı haberi büyük üzüntü ile duyururken ailesine ve dostlarına başsağlığı diler arkadaşımızı rahmetle anarız.

✕ Kıymetli Hocamız Prof. Dr. Memduh Yaşa'nın anneleri Hamide Yaşar vefat etti. Merhumeye rahmet diler Sayın hocamızın ve kederli ailesinin acılarını paylaşıyoruz.

* Kısa bir süre önce valdesini kaybettiğini üzülererek duyurduğumuz Et ve Balık Kurumu İstanbul Bölgesi Müdür Muavini Kemalettin Narmanlı'nın 29.7.1969 günü Pederi vefat etmiştir. Kardeşimizin derin acısını paylaşır merhuma rahmet dileriz.

Yaz gezilerimiz Cumartesi ve Pazar günleri devam etmektedir. İstifade etmek isteyen mezunlarımızın Esin Kuyulu veya Orhan Sofuoğlu'na (44 04 36 — 49 89 03) müracaatlarını bekliyoruz.

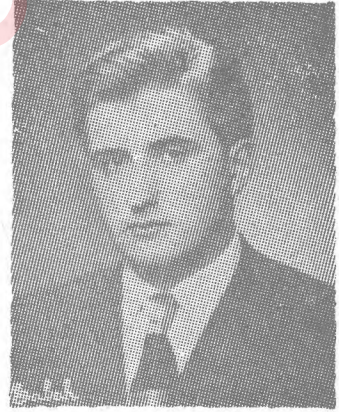
Sevgili İktisatlılar!... Dergiye yazı gönderin, reklâm temin edin. İş imkânlarını derhal cemiyete bildirin mezunlarımıza duyuralım birbirimize yardım en tabii vazifelerimizin başındadır.

Sevgi ve Saygılarımızla

Genel Merkez Yönetim Kurulu

Kaybettiğimiz Değer :

ALPAR DİLEMRE

11 Temmuz 1969 günü vefat eden genç arkadaşımız Alpar Dilemre ile genç ve kıymetli bir iktisatçıyı daha kaybetmiş bulunuyoruz. Alpar, 1935 yılında doğmuş ve Sen Josef Fransız Lisesini 1956 yılında bitirdikten sonra 1962 yılında da fakültemizin Siyasi İlimler Maliye disipliniinde öğrenimini tamamlayarak hayata atılmıştı.

Askerlik görevini 1 nci Ordu Karargâhı (Selimiye'de) tamamladıktan sonra Trans-türk'te çalışmaya başlayan arkadaşımız, 1967 yılında hastalanmış, iki defa cerrahî müdahale geçirmiş, tedavi için 4 defa Londra'ya gidip gelmiştir. Bütün bu ihtimama rağmen rahatsızlığından kurtulamayarak aramızdan ayrılmıştır.

Genç yaşında aramızdan ayrılışı hepimizde büyük üzüntü yaratan Alpar DİLEMRE'ye Tanrı'dan rahmet, kederli eşine, 11 yaşındaki oğlu Pamir Dilemre'ye, ailesine ve mensuplarımıza başsağlığı dileriz.

Ekonomik Durum

Son aylarda yüksek tahsil gençliği tarafından meydana getirilen olaylar karşısında, Ekonomimizin bu sosyal olayların tesiriyle önemli istihaleler geçirmesi neticesi; 1966 yılında Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferans Heyetinin Kilyos'ta düzenlediği toplantıya davet ettiği o vakit ki Birleşik Amerika Eğitim ve Kültür İşleri Müsteşarı, Sayın CHARLES FRANKEL'in «Yüksek Tahsilin Ekonomik Kalkınma Üzerindeki Etkisi» konulu görüşü üzerinde bizi hassasiyetle durmaya sevketti. Bu itibarla, Dergimiz'in «Ekonomik Durum» kısmında yer verdiğimiz konuya, aydınlarımızı ve bilhassa kıymetli İktisatçılarımızı eğilmeye davet ediyoruz. Hiç şüphesiz, tetkikleri sonucu memleketimiz için en uygun bir görüşe sahip olacak İktisatçıların, bize gönderecekleri değerli yazılarını aynı düşünce ve anlayış içinde derginizde neşretmek üzere bekliyoruz.

İKTİSAT DERGİSİ

Yüksek Tahsilin Ekonomik Kalkınma Üzerindeki Etkisi

Charles FRANKEL

Ekonomik kalkınmanın sağlanması için yüksek tahsil alanındaki yatırımların şart olduğuna pek az kimse itiraz edebilir. Daha 1890 yılında Alfred Marshall bir milletin refaha kavuşmasında eğitimin önemini belirtmişti. Hatta bu tarihten çok önce Adam Smith,

Milletlerin Serveti adlı kitabında, bir insanın kabiliyet ve ehliyetinin, o kimsenin servetinin bir kısmını teşkil ettiğini ileri sürmüştü. Fakat son zamanlarda, insan kaynaklarının bir çeşit sermaye olduğu ve insan kaynaklarına yatırım yapmanın özellikle kâr-

lı bir sermaye yatırımı şekli olduğu fikri gitgide rağbet kazanmaktadır. Bu fikir, son on yıl zarfında ekonomi teorisinde görülen önemli gelişmelerden birini temsil etmektedir.

Bu fikrin başlıca tanıcılarından olan Theodore Schulz şöyle söylemiştir. «Ekonomik kalkınmanın temel özelliği ..... ilâve verimin (output'un) alışılmış tiplerdeki ilâve yatırımları (input'ları) aştığı hallerde istihsalin yükselmesidir. .... (Bu yükseliş ..... ihmal edilen iki değişkenden ileri gelmektedir (ki bunlar) .....»

1 — bir milletin müstahsil olma kabiliyetini geliştirmek, ve

2 — istihsal sanatlarının seviyesini yükseltmek için sarfedilen gayret ve tahsis edilen sermaye olarak ifade edilebilir..... Diğer hususlar az çok eşit olduğu takdirde, fakir bir memleketin mevcut kaynaklarından bu ihmal edilmiş iki cins yatırıma ayırdığı veya ayıracığı kısım ne kadar fazla ise, o memleketin ekonomik gelişmesi o derece büyük olmuştur veya olacaktır. (1)

Prof. Schultz gibi tanınmış ekonomi nazariyatçıların görüşü ile, memleketlerin millî gelirindeki artışın üçte birinden az bir kısmı kantitatif sermaye ve emek miktarındaki artışın sonucu sayılabilir. Geri kalanı ise kalitatif islâhattan meydana gelmektedir ki, bunların en önemlisi, sağlık tedbirleri, eğitim, bilim ve teknolojiye yeni kaynakların harekete geçirilmesi (bunlar da geniş ölçü-

de, bir eğitim sisteminin eserleridir) suretile insan varlığının randımanının artırılmasıdır. (2)

Tatbikatçılar da gitgide nazariyatçıların fikirlerine yanaşmaktadırlar. Geniş çaptaki beynelmîl teknik ve ekonomik yardım plânları ile meşgul olanların çoğu, kalkınmanın can damarının eğitim olduğunu anlamaktadırlar. Yakın zamana kadar A.B.D. Hükümetinin AID programlarının yöneticisi olan David eBll, «eğitimin, kalkınma işleminin her kenar ve köşesine işlemiş olduğunu» belirtmiştir. (3) Kalkınma için eğitimin genel önemi hakkındaki fikirler hemen daima yüksek eğitim istikâmetine işaret etmekle, çok kere bununla bile iktifa etmemektedir.

Maamafih, yüksek tahsilin kalkınmaya gaydalı olduğu fikrinin bu kadar kolaylıkla kabul edilmesi, bu fikrin ihtiva ettiği zorluklara işaretir. Bu fikir bir hakikatı ifade eder, ama soyut bir hakikattir bu, hemen isbata ihtiyacı olmayan bir hakikat. Fikrin kendisi, kendisine dayanılarak hareket edildiğinde ortaya çıkacak olan problemleri göstermemektedir.

Yüksek tahsilin gelişmekte olan bir topluma yaptığı gerçek katkılar nelerdir? Şu veya bu ülkede yüksek tahsilin geliştirilmesi yalnız ekonomi uzmanı ve insan gücü mütehasssının görüşü ile mi mütalâa edilmelidir? Yüksek tahsilin, kalkınma ekonomisi uzmanının görüş açısından incelenince ortaya çıkmayan, fakat memleketin eğitim kalkınması stratejisinde göz önünde tutulması gereken belirli ve ayırıcı özellikleri var mıdır?

Diğer taraftan yüksek tahsilin ekonomik kalkınmaya sağladığı faydaların sayılıp dökülmesi herşeyi etrafıca açıklıyor mu? Faraza yüksek eğitim birtakım insan gücü problemlerini çözümlüyorsa, bir taraftan da yeni insan gücü problemleri yaratıyor mu? Hakkında tedbir alınması gereken daha geniş çapta kültürel gerginlikler ve değişiklikler meydana getiriyor mu?

- (1) Schultz, Theodore W., **The Economic Test In Latin America**, Corneel Üniversitesi Bülteni Sayı 35, (Ağustos 1956), s. 17 - 20.
- (2) Schultz, T. W., «Capital Formation by Education», **Journal of Political Economy**, cilt LXVIII, sayı 6.
- (3) Arkansas Ekonomik Eğitim Merkezinde verilen bir konferanstan, 11 Temmuz 1963, (AID Enformation Basın Bülteni, AID - 63 - 148. Washington, D.C.)

Ve gene, yüksek tahsilin geliştirilmesi için yapılan plânlarda kurulması gereken denge nedir? «Kalite» ve «Kantite» ve standartların muhafazası veya kaldırılması ile eğitim imkânlarının artırılması tedbirleri arasında nasıl bir tercih yapılmalıdır? Teknik ve fenni konularla, daha ananevi ümanist eğitimden hangisi tercih edilmelidir? Kaynakları ilk, orta ve yüksek eğitim arasında paylaştırırken, hangi kılavuz yol gösterecektir? Yüksek seviyedeki kimselerin memleket içinde mi yoksa dışında mı öğretim yapacağına karar vermek için genel bir strateji mevcut mudur?

Bu problemlerin çoğu üzerindeki düşüncelerimiz henüz olgunlaşmamıştır, fakat şimdi bir takım genelleştirmeleri göze almağa, veya hiç olmazsa soruları daha elverişli bir şekilde formüle etmeğe yetecek kadar beynimizle tecrübeye sahibiz.

Bütün bu sorular arasında üç tanesini tebarüz ettireceğim:

- 1 — Yüksek tahsilin meydana getirdiği sosyal - politik sorunlar;
- 2 — İnsan gücü problemleri;
- 3 — Tahsilli kimselerin fakir memleketlerden zengin ülkelere göç etmesi.

Göze alacağım genelleştirmelerin, Türkiye dahil olmak üzere, belirli vakalar için tatbik kabiliyeti bulunup bulunmadığının takdirini, çeşitli memleketlerin özel durum ve şartlarını benden daha iyi bilenlere bırakıyorum. Bu genel mülâhazalara bir arka plân teşkil etmek üzere, yüksek tahsilin mahiyeti ve organizasyonu hakkında iyi bilinen, fakat çabuk unutulmuş bazı gerçekleri zikretmekle başlayacağım.

1 — Yüksek Tahsilin Alt Yapısı

Yüksek tahsilin mahiyeti ve vazifelerine

bir ekonomistin veya insan gücü mütehasşısının gözü ile bakıldığı zaman esasa ait bir yanlış fikre kapılmak kolaydır. Bu yanlış fikir, bir yüksek tahsil programının sırf, aynı maksatlarla öğretilen çeşitli dersler kolleksiyonundan ibaret olduğu düşüncesidir. Muhakkak ki bu yanlış fikre kapılanların çoğu bunun farkında bile değildirler ve kendilerine sokulacak olursa böyle bir şeyi hemen inkâr ederler. Halbuki plânlamada bu fikrin zannedildiğinden daha geniş bir yer tuttuğunu tatbikat göstermektedir. Belirli bir memleketteki eksiklikleri (meselâ balıkhaneler, yollar, ziraat) tespit etmekle işe başlayan ve sonra sırf bu eksikliği gidermek için fenni balıkçılık, mühendislik veya ziraat okulları açılmasını tercih eden kalkınma plânları da bu yanlış fikre aksettirmektedir. «Ekonomik kalkınma» adıyla tanıdığımız işlemlerden son on yılda edindiğimiz tecrübelerin bize öğrettiklerinden biri de, bu hareket tarzının büyük kusurları olduğudur.

En göze görünen kusurlarından bir muhakkak ki, «Ekonomist'in Hatası» na düşmesidir. Özellikle yoksul ülkelerde, eğitim kalkınmasının ekonomik kalkınma plânları ile koordine edilmesi için çok kuvvetli sebepler vardır. Buna rağmen, yüksek tahsilin tek amacının ekonominin acil ihtiyaçlarını karşılayacak eğitilmiş insan gücü yetiştirmek olduğunu farzetmek hatadır. Tanınmış insan gücü uzmanlarının bizzat kendileri bunun hem maddî, hem manevî bakımdan yersiz bir düşünce olduğunu belirtmişlerdir. Frederick Harbison ve Charles Myers'in dedikleri gibi, «İnsan kaynağının gelişmesinin sadece ekonomik bakımdan tahlil edilebileceği veya edilmesi gerektiği kavramı yanıltıcıdır. İnsan kaynağını geliştirmenin ana gayesinin, insanın mallarına veya hizmetlerine olan katkısını azami hadde çıkarmak olduğunu farzetmek hatadır. (4)

(4) Education, Manpower and Economic Growth, Mc Graw - Hill Yayınları New York, s. 12.

Gerçekten, bilindiği gibi, Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi'nde, her türlü ekonomik ihtiyaç ve imkânlardan ayrı olarak, bütün çocukların ücretsiz ilk öğrenime hakkı

olduğu ifade edilmiştir. Bu, bugün politika liderlerinin çoğunluğunun kabul ettiği (veya kabul eder görüldüğü) bir amaçtır. İlk öğretimdeki herhangi bir artış ise, orta öğretimin genişletilmesini ve yüksek öğretim için daha büyük harcamalar yapılmasını icap ettirmektedir. Bir ekonomistin dar açısından bakıldığı zaman bu siyasî taahhüt bazan mantıksız görülüyorsa da, günümüzün önemli bir tarihi gerçeğidir.

Fakat bu gerçeği bir tarafa bırakırsak dahi, yüksek eğitim gelişmesinin yalnız ekonomistlerin sağladığı doneler ve kategoriler kullanılarak ele alınmasını kabul etmemek için aynı derecede kuvvetli başka sebepler vardır. (Bazı çokbilmiş ekonomistlerin bu çeşit done ve kategorilerin de ilersine gittiğini ilâveye lüzum yok; bu tip ekonomistleri tenkit etmek niyetinde değilim, sadece kendilerinin de çok kere farkında oldukları bir gerçeğe, yani eğitim plânlaması için ekonomiden başka konuları da bilmeğe lüzum olduğuna dikkati çekmek istiyorum.) Bir münazara açmak maksadiyle, yüksek eğitimin tek amacının gerçekten, ekonominin açıl ihtiyaçları için insan gücü yetiştirmek olduğunu farzedelim. Maamafih gene bir temel gerçek işin içine karışıyor: Bir yüksek eğitim sistemi geniş bir alt yapıya dayanmaktadır; sırf belirli ekonomik faydaları olan ayrı ayrı konular topluluğundan başka ve daha fazla bir şeydir.

Herşeyden önce, ders konularına birbiriyle olan iç münasebetleri vardır. Meselâ hayvan yetiştiriciliği eğitim için önce kimya ve biyoloji okumuş olmak lâzımdır. Mühendis olmak için önce matematik okumak şarttır. Yüksek tahsil sistemi içinde en azından temel fen bilgileri yer almalıdır ve yalnız kaynaklardan ekonomi yapmak amacıyla bile olsa, çeşitli konularda eğitim yapmayı tasarlayan kimselerin istifade edebilmeleri için bunlar genel konular olarak öğretilmelidir. Ayrıca, bugün bilgilerin gitgide birbirlerine geçmiş bir hal aldığı unutulmamalıdır.

Asya, Afrika ve Lâtin Amerika'da yüksek öğrenimi ekonomik ve sosyal kalkınmanın ihtiyaçlarına uydurmak lüzumunun büyük olduğu açıktır. Bu sebeple bu ihtiyaçları karşılamak - yani ekonomistlerin tesbit ettiği hedeflere düz bir yol uzatmak - için teknik ve meslekî ihtisas okulları tesis etmek fikri cazip görünmektedir. Fakat, meselâ Lâtin Amerika'daki tecrübeler, yüksek öğrenim aşırı derecede ihtisaslaştırılması ve bölünmesi politikasının ciddi tehlikeler taşıdığını göstermektedir. Bir memlekette meslekî ve teknik okullar karşısında üniversite yapısının çok geniş olmasına lüzum bulunmamasına ve uygun durumlarda, bir üniversitenin tek bir memleket yerine bir bölgenin ihtiyacını karşılamasının mümkün olmasına rağmen, bir üniversite yapısı içinde teknik olan ve olmayan çeşitli konuları, belkemiğini temel entelektüel sanat ve fen öğrenimlerinin teşkil ettiği bir esas etrafında toplamak daha uygun olur. Eğer bir bölge, bilimin sırf bilim hatırı için geliştirildiği ve milletin eğitim faaliyetlerinin bir bütün olarak eleştirildiği ve tazelendiği bir merkezden mahrumsa, meslekî, teknik ve orta eğitim zarar görür ve seçkin kabiliyetler elden kaçarılır.

Bundan başka, eğitim müfredatının dolaşım sistemine benzeyen bazı ders konuları vardır. Eğitim görmüş uzman mevkilerine geçecek olan kimseler kendi lisanlarını yeter derecede bir doğruluk ve açıklıkla okuyup yazabilmeli ve bilimsel fikirleri nakletmeğe yetecek kadar kelime hazinesine sahip olmalıdırlar. Gelişmekte olan memleketlerde bu gibi kimselerin bir beynelmilel dil bilimleri de gerekmektedir, çünkü öğrenim dereceleri ilerledikçe, kullanacakları materyalin çoğu bu lisanlardan biriyle yazılmış olacaktır, dolayısıyla bu lisanlar fiilen bir öğretim vasıtası haline gelmektedir.

Ayrıca, fakir toplumların pek azı eğitim görmüş kimselerin önemli bir kısmını, yabancı bir dilden kendi dillerine teknik materyalin tercüme edilmesi işine ayırabilecek durumdadırlar. Gerçekten, gelişmekte olan

memleketlerin bazılarında tek bir lisan yoktur, ve bu sebeple beynelmilel bir lisana ihtiyaçları vardır.

Yüksek seviyeli eğitim programlarını, acil ihtiyaçlar bakımından değil de, uzun vadeli ekonomik ve sosyal eğilimler bakımından düşünerek olursak, benzer mülâhazalar ortaya çıkar. Gelişmiş memleketlerde teknik yenilikler öylesine çabuk ve devamlı olmaktadır ki eğitim ve öğrenim ikmali pek çok kimsenin hayatlarının normal bir kısmı haline gelmiştir. Daha fakir memleketlerde bile, geliştirilmesi eğitim programlarının gayesi olan bir çok hünlerin modasının geçeceği göz önünde tutulmalıdır. Gerçekten, böyle modası geçme ihtimali ufukta pek yakın olark belirmese dahi, insan gücü problemleri ile meşgul olanların çoğunun kabul ettiği gibi, insanlara işbaşında özel hünler öğretmek genellikle daha ucuz ve tesirli olmaktadır. Resmi okul eğitimi yılları sırasında temel bilgi ve ilkelerin öğretimi ve insanların gelecekteki eğitim ve öğrenimlerini kolaylaştıracak olan genel kabiliyet ve davranışların geliştirilmesi üzerinde durmak daha doğrudur.

Gelişmekte olan toplumların çoğundaki yüksek tahsilli eleman kıtlığı karşısında, bu sınıftan kimselerin büyük bir kısmının genel sosyal liderlik mevkilerine geçeceğini düşünmekte isabet vardır. Bütün bu sebeplerden dolayı sadece insan gücünün eksikliği ni gösteren şemalara bakarak eğitim plânları geliştirilemez. Yüksek bir eğitim sistemi aynı zamanda olağanüstü intibak kabiliyeti ve liderlik potansiyeli taşıyan kimselerin projelerine ister uysun, ister uymasın, teşvik edilmeli ve çeşitli şekillerde istifade

edilebilecek olan genel hünler geliştirilmelidir.

Fakat mesele sözde pratik mülâhazalarla da bitmemektedir. Özellikle büyük ve zengin memleketlerde, küçük ve gelişmeye çabalayan milletlerin herbirinin, bir millî egemenlik ve prestij sembolü olarak ayrı bir üniversiteye sahip olmakta ısrar etmeleri karşısında teessüf göstermek teamül halini almıştır. Böyle bir politikanın aleyhindeki fikirler gerçekten ağır basmaktadır. Maamafih, plâncılar neticede böyle bir siyaseti kendi memleketleri için kabul etmeseler bile, bunun sebeplerin, bu siyasetin yerini alacak bir politikayı geliştirirken göz önünde tutmağa mecburdurlar.

1962 yılında UNESCO'nun i tertipledeği Tananarive Konferansında Afrika devletlerinin temsilcileri şöyle konuştular: «Herşeyden önce Afrikalıların birer şahıs olarak mutluluk ve kendi kendileri ne güven duymaları için, tahsilin onlara kendi toplumları ve kültürleri hakkında daha büyük bir anlayış ve takdir kazanması son derece önemlidir. (5) Ekonomik kalkınma yalnız fizikî kaynakların ve insan hünlerinin geliştirilmesi demek değildir. Bu bir ruh hali ve intibak, bir kişisel gurur, şahsın içinde bulunduğu toplumun diğer fertlerinin kabiliyetlerine olan inanç ve güven demektir. Yeni milletlerde bu davranışlar okulların çoğunun faaliyetleri arasında yer almalıdır ve yüksek eğitim müesseseleri bu konuda diğerlerine örnek olmalıdır.

Hakikaten «yapıcı bir azınlığı» toplayan öğrenim ve dünyevi muhakeme merkezlerine sahip bir toplumun canlılık ve enerjisinin değeri kolayca inkâr edilemez. Arthur Lewis'in dediği gibi, «Fakir bir memlekette tahsilli insan sayısı çok azdır. Böyle bir memlekette bir, iki yüz birinci sınıf aydının bulunması, kültürel, sosyal, politik ve ticarî hayatta muazzam değişiklikler meydana getirir.» (6)

Üniversiteler birer eğitim merkezinden daha fazla birşeydir. En kuvvetli oldukları za-

- (5) **The Development of Higher Education in Africa**, UNESCO Yayınları, 1963, s-48.
 (6) Lewis, W. A. «Priorities for Educational Expansion» **Policy Concerence on Economic Growth and Investment in Education**, Cilt III, O.E.C.D. Yayınları, 1962.

manlarda, genellikle bağımsız tenkit ve hüküm kaynakları, kabiliyet depoları, ve bulundukları çevrenin ilham kaynağı olmuşlardır. Paris, Berlin, Oxford, Cambridge, A.B.D. deki büyük özel üniversiteler ve birçok kamu müessesleri, bu arada vakıf kolejleri ve üniversiteleri hepsi tarihlerinin en parlak anında bu vazifeyi ifa etmişlerdir. Eğer iç savaş çıkmasaydı herhalde Abraham Lincoln Batı Amerika'ya geniş ölçüde bir yüksek eğitim müessesesi tarafından yol gösterilmesi ve aydınlatılmasını sağlayan Merrill Kannonunu imzalayan Başkan olarak tarihe geçecekti. Belki de 19. cu yüzyılda Amerikan Hükümetinin icraatından hiç biri tek başına memleketin gelişmesi ve refahında bu derece amil olmamıştır.

Kısaca, bir milletin ekonomik ihtiyaçlarına hizmet edecek yüksek eğitim kaynaklarının geliştirilmesi problemi çeşitli yönlerden ele alınmalıdır. Ekonomik kalkınmanın teknik ve özel problemleri olduğu kadar eğitim kalkınmasının da teknik ve özel problemleri vardır. Ekonomiden anlıyanlar kadar, eğitimden anlıyanlar da plânlama işine iştirak etmelidirler. Aslında bütün eğitim kalkınması problemi hakkı olan ilginin pek azını görmüştür.

Hakikaten, bu genel mülâhazaların en önemli sonuçlarını ortaya koymak zorundayız. Bir kere bahsettiğim iyi bilinen gerçekleri hatırladıktan sonra, bir yüksek eğitim sisteminin yaratılması veya islâh edilmesinin bu iş sırf seri ekonomik kalkınma projesi için insan gücü bulmak veya yetiştirmekten ibaretmiş gibi ele alınamıyacağını anlamak kolaylaşır. Maamafih bu bile bir yüksek eğitim sistemi içerisindeki en önemli alt yapının belirli bir konu olmadığı hususunu umursamamaktan alıkoyamaz.

Modern bir yüksek eğitim sistemi, sadece ekonomik fonksiyonunu iyi bir şekilde icra etmekle kalsa bile, belirli bir düşünce şeklini temsil etmektedir ki, buna belirli bir ahlâk yolu adını vermek yerinde olur. Bu

düşünce tarzı, muayyen bazı zihin alışkanlıklarını geliştirmenin ve bunları sosyal vazifelere tatbik etmenin makbul bir şey olduğu faraziyesine dayanır: İnce bir ölçü ve dikkatle kullanılan lisan alışkanlığı; çeşitli fikirleri itina ile değerlendirerek hangisinin bilim denmeğe lâyık olduğuna karar verme alışkanlığı kararları bu çeşit objektif bilgilere göre alma alışkanlığı; ve nihayet en azından diğerleri kadar önemli olarak, ananevi düşünce ve davranış şekillerini, değerleri müşahade ve isbat edilen sonuçlara bağlı hipotezler olarak kabul etme alışkanlığı.

Geniş anlamı ile, bir yüksek eğitim sistemi, kalkınma problemleri açısından bakıldığında zaman, bir toplumun veya en azından toplumun bazı ana sektörlerinin düşünce ve davranışlarını rasyonalize etmek yolunda bilhassa sarfedilen bir gayrettir. Bu sistemle insanlar belirli hüneler sahibi olacak şekilde eğitim görür. Bir başarılı eğitim sonucunda rasyonalizm bir ahlâk yolu olarak yerleşir. («Ahlâk yolu olarak rasyonalizm» deyiimi ile sadece bir önceki paragrafta anlatılan davranışları kastediyorum. Belki dah doğru ve tam bir deyim bulunabilirdi; fakat bu fikir silsilesi içinde buna lüzum yoktur.) Bu sistem, insanları bu ahlâka göre yetiştirdiği zaman, kalkınma bakımından en geniş fonksiyonunu icra etmiş olur.

Bir toplumu ekonomik hareketsizlikten devamlı ve hızlı gelişmeye götüren «Büyük sonda henüz tahmin ve münakaşa safhasında bulunuyoruz. Fakat ilerlemenin mümkün olduğu ve böyle bir ilerlemenin kadere değerli, rasyonel insan çabasına bağlı olduğu insanının bu tahavvülün çok önemli bir unsuru olduğunu biliyoruz. Başarılı ekonomik kalkınma örnekleri üzerindeki hemen bütün incelemelerde, ahlâkî davranışlardaki bu değişimin merkezî bir yer teşkil etmekte olduğu görülmüştür. Günümüzde, bir çok toplumlar bu tahavvülü şuurulu bir şekilde plânlarken yüksek tahsilin kesin bir faktör olacağı açıkça görülmektedir. Gelişmekte olan bir toplum islâh edilmiş mükemmellik stan-

dartlarını, yenilik ruhunu ve yeni bir istikbal yaratacak yeni insanlar fırsat vermek arzusunun diğer kaynaklardan çok, yüksek tahsilden elde edecektir.

2 — Yüksek tahsilin meydana getirdiği Sosyal - politik meseleler :

Yukarıdaki mülâhazalar bizi üzerinde durmak istediğim meselelerin ilk serisine götürmektedir. Yüksek tahsil, mahiyeti icabı olarak, bir toplumda başarılı bir şekilde kök saldığı ve kendisinden beklenen maksatlara hizmet ettiği ölçüde, o toplum içindeki bazı ayrılıkları yaratmakta veya tahrik etmektedir. Özellikle, gelişmekte olan bir memleketteki başarılı bir yüksek tahsil sistemi, aynı zamanda, «aydınlar» ile «halk» arasında kronik gerginlik yaratan bir sistem olabilir.

Şurası da muhakkak ki diğer taraftan ananevi ayrılıkları da zayıflatabilir. Meselâ, eğer eğitim fırsatının herkese nisbeten açık olduğu bir düzen yaratılmışsa, temeli orta eğitim olan bir yüksek tahsil sistemi ananevi sosyal sınıf imtiyazlarını ortadan kaldıran başlıca faktör hizmetini görebilir. Diğer taraftan, yüksek eğitim müesseselerine başlıca ananevi imtiyazlı sınıfların mensupları girebiliyorsa, alışılmış sınıf ayrılıkları, bu sınıfların şekli ve değer ölçüleri değişmiş olsa bile, devam eder. Fakat ananevi sınıf düzenleri arasındaki münasebet ne olursa olsun, gelişmekte olan bir memleketteki müessir bir yüksek tahsil sisteminin, birbirleriyle konuşup anlaşılabilen, fakat kendi lisanlarını konuşmayan ve fikirlerini ya anlamayan veya küfür sayan büyük çoğunlukla anlaşmayı güç bulan bir sınıf yaratması ihtimali vardır. Kendisini millî itibarın artmasına ve vatandaşlarının refaha kavuşmasına adanmış olan, fakat halk kitleleri ile gerçek bir yakınlık kurmaktaki başarısızlığı karşısında şaşırان, ümidini yitiren veya sabırsızlanan «Yabancılaşmış aydın» çok yaygın bir tiptir ve gelişmekte olan dünyanın özel bir karakteristiğidir.

«Aydınlar» ile «halk» arasındaki gerginlikler elbette sözde «gelişmiş» memleketlerin çoğunda da mevcuttur. Bununla beraber az gelişmiş memleketlerde bu gerginlikler daha belirli, ve sosyal zararlar ve tehlikeler daha güçlüdür. Ekonomik gelişmede yüksek eğitimin rolünü tartışırken, yüksek tahsilin müsbet faydalarının yanısıra kalkınmayı geciktiren sosyal ve politik düşmanlıklar da yaratabileceği gerçeğini kabul etmek icap eder. Bir yeni lider kadroları teşkil ederken, bir yandan da o zamna kadar liderlerin yönettiği kitleler arasındaki bağları gevşetebilir. **Yeni milliyetçilik ile beraber masdedilmiş olabileceği gibi, millet olma şuurunun önüne dikilen sosyal bölümleri de tebarüz ettirebilir.**

Gerçekte pek az kimse arasında tam manasile bir uygunluk olduğu cihetle, bir yüksek eğitim sistemi bu dıştaki sosyal farklılıkları arttırabilir. Bu sistemden doğan yeni ahlâk kuralları ve politik akideler, Batıda çok görüldüğü gibi, iç ahenksizlikleri ve bulanıklıkları ihtiva edebilir.

Tahsilli kimselere özel bir prestij ve ayrı bir mevki tanıyan eski inançların görünmeyen izleri de modern bağımsızlık, eşitlik ve kardeşlik akidesine karışmış olabilir.

Tahsilli kimselere özel bir prestij ve ayrı bir mevki tanıyan eski inançların görünmeyen izleri de modern bağımsızlık, eşitlik ve kardeşlik akidesine karışmış olabilir.

«Özgürlük» ten bahseden aydınlar, belki de aslında, entellektüellerin işleri istedikleri gibi yürütebilmek kuvvetini kasdetmektedirler. «Eşitlik» derken belki de pratik amaçlar uğruna, kendi mutlak kudret ve prestijlerinin karşısına dikilen diğer sosyal gruplaşmaları bertaraf etmeği düşünüyorlardır. «Kardeşliğe» gelince gerçek düşünceleri sadece milleti sırf kendi vesayelteri altında toplamak olabilir. Böylece, halk kütlelerinin, geçmişte daha tahsilli ve şanslı kimselere karşı gösterdikleri şüphe ve inanmazlık onların da karşısına dikilebilir.

Bu çeşit problemlerin mevcudiyetinin yüksek tahsil sisteminin faydasını ortadan kaldırmadığını ilâve etmeğe lüzum yoktur. Yüksek tahsil kapasitenin geliştirilmesi ekonomik kalkınma için açıkça elzemdir ve bu gerginlikler olmasaydı yüksek tahsilin vazifesini yapamayacağı söylenebilirdi. Bununla beraber bu çeşit problemlerin ortaya çıkması ihtimali yüksek tahsil sistemi plânlarının, millî eğitim sisteminin bir bütün olarak düzenlenmesi kararından ayrı olarak ele alınmayacağını göstermektedir. Şüphesiz farklı milletler yüksek, orta ve ilk eğitimin kendilerine göre farklı bir karışımını bulacaklardır. Fakat bu eğitim safhalarının herhangi biri üzerinde tek taraflı olarak durmak hatlı aolbilir.

Yüksek tahsilin yanı sıra resmi orta öğrenim önemli derecede genişletilmesi ve seviyesinin yükseltilmesi belki de özel bir önem taşımaktadır. Böylece, üniversite tahsi-

linden, daha geniş ve demokratik ölçülerde faydalanma imkânı hasıl olur. Ayrıca, aksi halde işsiz kalabilecek birçok üniversite mezununa iş sağlanmış ve kendileri ile halkın geri kalan kısmı arasındaki boşluğu doldurma fırsatı verilmiş olur. Aristo'nun zenginlerle fakirler arasında temas kurabilmek için demokrasilerde bir orta sınıf gerektiğine dair meşhur sözü, gelişmekte olan milletlerde eğitim plânı stratejisine rehberlik edebilir.

Bu konu ile ilgili olarak ilk öğretim hakkında da söylenecek şeyler olabilir. İlk öğretim ve ümmiliğin ortadan silinmesi, eğitim kalkınmasının gerçekten başlıca amaçlarıdır. Fakat pek çok memlekette edinilen tecrübeler göstermektedir ki, bu amaçlara varabilmek için daha çok sayıda öğretmene, şehir ile köy arasında maddî ve manevî daha yakınlaşım şartlarına, ve genel olarak halkın ailevî ahlâk kuralları ile düşünce ufuklarında değişikliklere ihtiyaç vardır. Bütün bunlar, diğer şartlar eşit olduğu durumda, ilk öğretimde ilerlemenin, kısmen yüksek seviyedeki öğretimin sür'atle gelişmesine bağlı olduğunu göstermektedir.

Özellikle, kalkınma yoluna yeni girmiş memleketlerde, en büyük ilgi herhalde orta öğretime gösterilmelidir. (8)

Kalkınma yolunda daha ilerlemiş memleketlerde, - meselâ Türkiye'de - de orta eğitimi ihmal etmemek önemlidir. Bir tarafta yüksek eğitim sisteminin büyük bir sembolik şaşaası vardır. Diğer tarafta ise ilk öğretimin hızla geliştirilmesi için kuvvetli politik baskılar mevcuttur. Neticede orta öğrenim arada sıkışmaktadır. Harbison ve Myers bu durumu ekonomik ve sosyal kalkınmanın karşısına çıkan (insan kaynaklarının geliştirilmesi bakımından) belki de en büyük engel olarak göstermektedirler. (9)

Orta eğitimin genişletilmesi ihtiyacı ile orta seviyede meslek sahibi ve teknik personel yetiştirilmesine özel bir ilgi gösterilmesi ihtiyacı arasında yakın bir bağ vardır. Gelişmiş memleketlerdeki ileri meslek eğiti-

- (8) Meselâ, Afrika Devletleri, Afrika'da Eğitimin Geliştirilmesi Kenferansın (1961, Adis Ababa) 1960 yıllarında orta öğretimin geliştirilmesine öncelik tanınması için ileri sürülen sebeplere bakalım: «Son on yıl boyunca ilk okul binalarında belirli bir çoğalma görülmüştür, fakat orta okullar orta öğrenime hak kazanan ilkokul mezunlarından makul bir kısmını alacak yeterlikte olmamıştır.

Bugün en az orta okul tahsili yapmış, insan gücü talepleri karşılanamamaktadır ve gelecekte bu seviyedeki insan gücü ihtiyacını karşılama projeleri, cezri tedbirler alınmadıkça bu boşluğun genişliyeceğini göstermektedir. ....Ekonomik kalkınmanın temeli olan ihtisaslaşmış insan gücünü yetiştiren bu seviyedeki (orta) öğretim olduğu gibi, devrimizin ihtiyacı olan yüksek seviyede insan gücünü yetiştiren yüksek eğitim müesseselerinin kadroları ve milyonlarca yeni ilkokul öğrencisini yetiştirecek öğretmenler de buradan yetişeceklerdir.

mini, daha yoksul memleketlerdeki mesleki eğitim için örnek olarak almak yanlış bir davranıştır. Daha zengin memleketlerde bile bu örnek, eğitim politikası için artık uygun bir model olmaktan çıkmıştır. Bu memleketlerde yalnız doktora değil hemşireye, devlet sağlık uzmanına ve hastahane personeline de, yalnız araştırma bilginine değil, laboranta ve ehliyetli makiniste de; yalnız öğretmene değil, öğretmen yardımcısına ve okul öncesi bakıcısına da ihtiyaç vardır. Bu kademelerdeki personelin yetiştirilmesi için daha yeterli tedbirler alınmadıkça zengin memleketlerdeki insan gücü eksiklikleri kolay kolay giderilemez. Bu gelişmekte olan memleketler için daha da fazla variddir. Bu çeşit orta seviyede uzmanların yetiştirilmesi ile aynı zamanda, ilerlemiş aydınlar ile genel nüfus arasında etkili bir anlaşma vasıtası olmak fonksiyonunu da iyi bir şekilde yapacak kimseler hazırlamış olur.

3 — Yüksek Tahsilin Meydana Getirdiği İnsan Gücü Problemleri

Yukarıda da bahsi geçtiği gibi, bir yüksek tahsil sistemi topluma yeni düşünce ve davranış tarzları getirir ve dolayısıyla bazı sosyal - politik gerginlikler yaratır. Fakat yeni veya genişletilmiş bir yüksek tahsil sisteminin ortaya çıkması aynı zamanda, temelden değişmiş bir sosyal seleksiyon ve itibar sistemini de beraberinde getirmektedir. Yüksek eğitim sistemi yalnızca insanları yetiştiren bir düzen değildir. Aynı zamanda kudret ve prestiji olan mevkiler için insan seçen ve böylece toplumun sosyal kademe-lerine tesir eden bir düzendir.

Herhangi belirli bir toplumda bu düzen, çaresiz olarak, genel değerler sistemi içinde

ve halkın istek ve emellerine göre işlemek eğilimindedir. Gelişmekte olan toplumların çoğunda (daha doğrusu dünya toplumlarının çoğunda) şöyle bir irsi fikir vardır: Beden işçiliği aşağı sınıfların işidir ve bir kimse sosyal merdiveni tırmadıkça ellerini daha az kullanması kaçınılmaz bir sonuçtur. Dünyanın pek çok yerinde yüksek tahsil yapma arzusunun beden işçiliğinden ve bu çeşit işlerin toplumdaki düşük itibarından kurtulmak isteğiyle çok yakından ilgisi vardır. Mencius' un dediği gibi, «Zihinleri ile çalışanlar başkalarını yönetirler, kuvvetleri ile çalışanlar başkaları tarafından yönetilirler». «Bu, dünyanın hemen her tarafında rastlanabilen bir görüştür.

Beden işçiliğinden kurtulama ümidile çok zaman ilgili olan bir diğer heves vardır. Bu, köy yerlerinin darlığı, sıkıntısı ve angaryalarından kaçarak kasaba ve şehirlerde hürriyete ve heyecanlı bir hayata kavuşma hevesidir. Böylece yüksek eğitim sisteminin gelişmesi, gelişmekte olan memleketlerde liderlerin köylerden ve çalışan sınıflardan akıp gitmesi eğilimini teşvik eder. Bundan başka, beden işçiliğini hor gören ananevi sosyal görüşlerin baskısı da yüksek eğitim enstitülerinin muhteva ve önemine tesir edebilir.

Talep karşısında yüksek eğitim enstitüleri meselâ hukuk eğitime lüzumundan fazla yer verebilir, halbuki aslında toplum içinde teknisyenlere, ziraatçilere ve öğretmenlere daha çok ihtiyaç vardır. Gelişen dünyanın pek çok şehrinde mevcut bulunmayan ve ihtiyaç olmayan işler için yetiştirilmiş, fakat tahsilleri dolayısıyla, kendilerine gerçekten ihtiyaç duyulan ve büyük fırsatlar vaad eden alanlara girmeğe yanaşmayan çok sayıda kimse bulunduğu bir gerçektir. Hakikaten, bazı memleketlerde üniversite seviyesinde kapasite fazlasının yanısıra, iş bulamayan üniversite mezunları, yüksek seviyeli insan gücü kıtlığı ve orta eğitim imkânlarının yetersizliği görülebilmektedir. (10)

(9) Harbison, Frederick, Myers Charles A., **Education, Manpower and Economic Growth**, s-81.

(10) Berg Elliot J. «Senegal, Gine ve Fildişi sahilinde Eğitim ve İnsan Gücü». F. Harbison and C. Myers, **Manpower and Education**, Mc Grow-Hill Yayınları 1965.

o zaman eğitim veriminin şekli sosyal bir önem kazanır. Kabiliyetlerin mühendislik, fen, tıp, ziraat ve diğer gerekli ihtisas dalları arasında bölüştürülmesine dikkat etmek icapeder. Öğrencilerin istemedikleri bir mesleğe girmeğe zorlanmasını teklif edecek kadar ileri gidecek değilim.... Fakat eğitim bir yatırım olarak görüldüğü zaman öğrencilerin ihtiyaca göre yetiştirilmesini ve bunu sağlamak için de teşvik tedbirleri ve diğer usullere ciddi olarak eğilmeyi teklif ediyorum.» (12)

c. **Orta kademedeki elemanların yetiştirilmesine daha fazla itina gösterilmesi.** Birçok memleketlerde yüksek eğitim görmüş kimselere, daha az tahsilli kimselerin de başarıyla yapabilecekleri işler yaptırılmakta ve bu gibiler ziyan edilmektedir. Yüksek ehliyetli kimselere destekleyici hizmetler sağlamakla bunların çevresi ve nüfuzu bir hayli genişletilebilir. Bundan başka (beden işçisi olmayan) yüksek tahsilliler ile (beden işçisi) tahsilsiz kimseler arasındaki boşluğun doldurulması suretile eğitime ve eğitimin fonksiyonlarına karşı klâsik davranışlar silinebilir.

d. **Bizzat yüksek tahsilin sistematik revizyon ve reformu.** Bu öğretim konularını da içine almakla beraber yalnız bunların reformundan ibaret değildir. Üniversite çevresine bir yenilik ruhu getirmek ve bilgiyi maddî ve sosyal çevrenin fethi için bir vasıta kabul etmek meselesidir. Üniversite eğitiminin bu yönde oluşumu, bayağı bir pragmatizmi resmî bir eğitim akidesi olarak kabul etmek anlamına gelmez. Bu oluşum, daha çok öğrenim ve öğretimi aktif deneylere dayanan, zihinle birlikte el ve gözlerin de çalışmasını gerektiren soruların etrafın-

da toplan ve bilgiyi geçmişte başarı ile çözülmüş problemlerin meyvası ve gelecekteki problemleri çözmeğe yarıyacak bir vasıta olarak telâkki eder. Yeni bilgilerin geliştirilmesi ile ilgilenen ve ananevî entellektüel çevrelere nüfuz etmeğe muktedir özel araştırma merkezleri böyle bir değişikliği meydana getirebilecek vasıtalaradır.

3. Tahsilli Kimselerin Fakir Memleketlerden Zengin Memlekete Göç Etmesi

Fakir memleketlerde yüksek tahsilin geliştirilmesi programlarının rotaya çıkardığı sorunlar arasında, tahsilli kimselerin fakir memleketlerden zengin memlekete göç etmesi yer almaktadır. Yapılan çeşitli etüdlere rağmen, bu problemin tam nisbetleri bilinmiyor. Lüzumundan fazla mı, yoksa az mı endişe gösteriliyor, bilmiyoruz; şüphe götürmeyen bir nokta varsa o da, bu problemin ekonomik kalkınmanın tümü üzerinde önemli etkisi olduğudur.

Nisbeten az gelişmiş memleketlerin pek azı ihtiyaç duyulan ihtisas dallarının hepsinde eğitim sağlayabilmektedir. En geri kalmış memleketlerde, yerli bir yüksek tahsil sisteminin kurulması için bile normal olarak en kabiliyetli ve hevesli öğrencilerin önemli bir kısmının dış memleketlerde yetişmesi gerekmektedir. Meselâ Afrika'nın yarı çöl memleketleri için tahminler % 50 ye kadar çıkmaktadır. Bu öğrencilerin birçoğu geri dönmüyorlar. Birçok gözlemcinin görüşüyle, yüksek eğitim görmüş kimselerin zengin memleketler kayması, fakir ve zengin memleketler arasındaki uçurumun genişlemesinin temel sebeplerinden biridir.

Türkiye'deki bir konferansta bu hususu fazla tebarüz ettirmeğe lüzum yoktur. Türkler kendileri de bildiği gibi 19. cu yüzyılda Türkiye Avrupa'ya aydın kişiler ihraç ediyordu. Batıdaki eğitimlerini tamamladıktan sonra hemen daima vatanlarına dönen Japon öğ-

(12) **Economic Development**, Houghton Mifflin Yayınları, 1964.

Geleneksel sosyal durum, çok zaman öğretim şekline de tesir etmektedir, yani düşüncenin tatbiki ve pratik tarafı değersiz gösterilerek, bilginin problemleri çözmek için aktif bir şekilde kullanılması yerine, başkasından öğrenilmiş fikirler yoluyla üstünlük kazanmak üzerinde durulmaktadır. Paradoks olarak bu çeşit davranışlar daha çok, toplumda radikal bir değişiklik yapmak ihtiyacından samimiyetle bahseden ve sür'atli bir endüstrileşmenin lâzım olduğunu bilen kimselerde görülmektedir. Fakat bu şahısların endüstrileşme ihtiyacını anlamaları gerçek olmaktan çok şeklidir ve bu şekilcilik endüstrileşmenin insanî değerlere getirebileceği tehlikeler hakkında, ön yargıları ifade eden, «yabancılaşma», ve «teknokrasi», «cosification» gibi sloganlarla beraber bulunmaktadır.

Bu çeşit yargılar yalnız gelişmekte olan memleketlerin mahallî geleneklerinden doğmaz. Bunlar ithal malı olan ve çok kere Batıdaki üniversite tahsilinin gizli muhtırasının bir kısmı olan Batı snobluğunu temsil eden yargılardır.

Batı memleketlerinin çoğunun üniversiteleri, hiç değilse yakın zamanlara kadar, çalışmıyan seçkinler zümresinin yetiştirdiği müesseseler olmuştur. Bu çeşit ananevi müesseseler gelişmekte olan memleketler için uygun bir model teşkil etmedikleri halde örnek olarak alınmışlardır. Böylece, günümüzdeki Brezilya kültüründe sömürge alışkanlıkları hakkında Fernando de Azevedo şu mülahazayı ileri sürmektedir. «Bu kantiteyi kaliteden, allâmeliği kültürden, hitabet kabiliyetini fikir heyecanından, 'az çok'u tamdan üstün tutma eğiliminin kaynağı olmasa bile, kuvvet unsuru ananevi öğretim usulüdür... Bu usul anlayıp takdir etmeği değil sırf derlemeyi tercih etmekte ve tamlığı, derinliği, nüfus kabiliyetin, tenkitçi ve estetik olgun-

luğu eskiden olduğu gibi bugün de ansiklopedik bilgi edinilmesine feda etmektedir.» (11)

Yukarda tarif ettiğimiz problemlerin zorluk ve inceliğine çok önem verilmelidir. Bu problemler yüksek eğitim sistemi müfredatı ve ruhunun arkasından büyük halk kütlelerinin ahlâk kaideleri ve içgüdülerine karşı çıkmakta; nesillerdenberi intikal eden prestij ve saygı düzenlerine tesir etmekte ve ağır sosyal ve politik sonuçların yükü altında kalmaktadırlar. Bununla beraber, bazı şekillerde makul kontrole karşı hassastırları, bunları uygun bir şekilde halletmek gelişmekte olan memleketlerin eğitim stratejisinin bir kısmını teşkil eder. Düşünülecek tedbirler arasında şunlar yer almaktadır:

a. **Kalifiye eleman sıkıntısı çekilen kilit noktalardaki - meselâ orta okul öğretmenliği - personeli daha iyi tatmin etmek üzere devlet veya muhitin baskısı ile harekete geçilmesi.**

Alışılmış davranışlara rağmen; belli bir meslekte gelir artışı ekseri toplumlar da o mesleğin sosyal prestiji ve mevkiinin yükselmesine sebep olur.

b. **Eğitimi geliştirme plânları ile ekonomik kalkınma plânları arasında daha sıkı bir koordinasyon.** İşsiz kalan üniversite mezunlarının varlığı muhakkak surette eğitime lüzumundan fazla yatırım yapılmış olduğunu göstermez. Sadece yanlış bir yüksek eğitim sağlandığını ispat edebilir.

Genellikle birçok toplumlarda «tahsil» bir müstehlik maddesi addedilmektedir ve tabii öyledir. Fakat sosyal kaynaklarda bir sermaye yatırımı da temsil eder ki, böyle bir görüşün yaygınlaşmasının eğitim gelişmesi stratejisi üzerinde büyük etkisi vardır. Profesör J. K. Galbraith'in bu husustaki fikri şöyledir: «Eğitim bir istihlâk maddesi olarak düşünüldüğü takdirde her kişinin kendi istediği programı takibe hakkı vardır.... Fakat eğer eğitim bir yatırım şekli ise,

(11) De Azevedo, Fernando, **Brazilian Culture**, MacMillan Yayınları 1950 s.388.

renciler ve uzmanların aksine, Türkler arasında dışarda kalanlar çoğunlukta idi. Sebepler karışık ve kısmen tahmine dayanmaktadır. Bu sebepler arasında Türklerin Japonlara göre Avrupa'da daha geniş tecrübe ve çevreleri olması ve Avrupa dillerini daha iyi bilmeleri bulunabileceği gibi, 19. cu yüzyılda Türkiye'deki siyasî baskı havası ve vatanlarına dönmeyi düşünenlere ters yönden etki yapan ekonomik modernleşmenin yavaşlığı da yer alabilir. Fakat sebepler ne olursa olsun, özellikle 19. cu yüzyılın son 20-30 yılında Türkiye'nin dış memleketlerde eğitim yoluyla kazandığı yüksek seviyede insan gücü Japonya'dakinden fazla olmuştur. Bu durum artık tarihi karışmıştır. Son 40-50 yılda vaziyet tamamen değişmiştir.

Yüksek tahsilin kişilerin kendi memleketlerinde sağlanması mı, yoksa dışarıya gönderilmeleri mi tercih edilmeli? Memleket içinde sağlamanın açık avantajları vardır. Büyük yerli eğitim müesseselerinin hızla gelişmesini teşvik ettiği gibi, bir milletin kendi vatandaşlarını yetiştirebilme kabiliyeti de şüphesiz millî, bağımsızlık kavramının önemli bir kısmıdır. Kabiliyetli kimselerin memlekette yetiştirilmesi, bunların vatanlarında kalması ve kendi milletlerinin problemlerine karşı daha yakın bir aşinalık duymaları demektir. Dışarda eğitim ise tam olarak gelişmiş eğitim imkânlarından faydalanma fırsatını vermektedir. Buna rağmen, modernleşmekte olan memleketlerde eğitim gelişmesi stratejisi, yüksek kabiliyete sahip kimselerin ihtiyaçlarına cevap verebilecek yerli eğitim müesseselerinin kurulması üzerinde önemle durulmalıdır. Özellikle, öğretmen -hatta daha önce öğretmenleri yetiştirecek öğretmenleri yetiştirecek müesseseler önemlidir. Eğer iki abstre politika ifadesi arasında bir tercih yapılması gerekiyorsa, yabancı eğitim yardımına ihtiyacı yabancı öğretmen ve uzmanları memlekete getirmesi şüphesiz daha iyi olur.

Fakat maalesef böyle bir ifade meseleleri gereğinden fazla basitleştirmektedir. Böy-

le bir politkanın maliyeti çok zaman bir engel teşkil etmektedir. En iyi elemanları toplamak veya çalışmalarını destekleyici kitaplık ve laboratuvarları kurmak zordur. Belki hepsinden de önemli olarak, bu çeşit politika dışarda yapılan eğitimin emsalsiz fonksiyonunu ihmal etmektedir. Bir millet en iyi öğrencilerini eğitim için dışarıya gönderdiği zaman, bunların bir kısmını kaybetmeyi göze almaktadır. Bunu yapmazsa, dışarda eğitim gören öğrencilerin memlekete getirdikleri dünya işlerindeki olgunluktan, taze görüş ve hamlelerden, ve beynelmilel rabitalardan mahrum kalmayı göze alıyor demektir. Öğrencilerin dışarda öğrendiğinin yalnız «hüner» değildir. Ekonomik kalkınma için en az hüner kadar önemli olan fikir davranışları kazanmaktadırlar. Beynelmîl eğitim temas ve mübadeleleri memleket içinde eğitim kalkınmasına hizmet eden önemli bir vasıttır.

Dolayısıyla, «aydınların kaybı» problemi sırf bu iş durdurmakla önlenemez. Ancak, bir kısmı ekonomik mahiyetteki plânlı hareketlerle önemli derecede azaltılabilir.

Meselâ, genç yaştaki öğrencilerin eğitim gördükleri memleketlerde kalma ihtimalinin, daha ileri yaştakilere nisbetle fazla olduğunu biliyoruz. Dışarda uzun müddet kalanların vatanlarından tamamen ayrılma eğiliminin daha çok olduğunu da biliyoruz. Yardım ve burs programları bu hususu göz önünde tutmalıdır. Diğer taraftan, gelişmekte olan memleketler dışarda okuyan öğrencilerin vatanlarına döndükleri zaman eğitim ve yetiştirmelerine uygun iş fırsatları bulmalarını garanti altına almak için gayret göstermelidirler. Gelişmiş memleketler ise, burs ve öğrenci mübadelesi programlarını geliştirmekte olan memleketlerin ihtiyaçlarına göre hazırlamağa itina etmeli ve yabancı öğrencileri kendi ana vatanlarında çalışmaya sevk edecek ve hazırlıyacak öğretim programları tatbik etmelidirler. Öğrencilerin dışarıya gitmesinden önce fikir danışacakları bir makam kurulması suretile öğrencinin hem kendi memlekete hem de eğitim yaptığı mem-

leket, kabilyetlerin vatanlarından uzaklaşma-
sının azalmasını sağlamış olurlar.

Elbette bu gibi tedbirler problemi tama-
men ortadan kaldırmazlar. Hüner sahiplerinin
zengin memleketlere g   etmesi ne de ol-

sa yeni bir olaydır ve kalkınma işlemi için
Ödenen ücretin bir kısmını teşkil etmektedir.
Fakat müessir bir plânlama yoluyla bu ücret,
geli mi  memleketlerden az geli mi  ülke-
lere insan ve kaynak akıtılması suretiyle  -
nemli şekilde azaltılabilir.

Ayın Ekonomik Olayları

Yeni Dış Ticaret Rejimi

Faruk ÇEHRELİ

4. Temmuz. 1969 tarih ve 13240 sayılı resmî gazete de 23. ncü kota yayınlanmış bulunmaktadır. İthalât rejimi kararı ile liberasyon listelerinin ve ithalât yönetmeliklerinin bir senelik olarak meriyete konması 21. nci kota döneminden beri kabul edilmiş bulunmaktaydı. Bu karara uyularak 23. ncü kota yalnızca tahsisli ithal mallarına ayrılmış bulunmaktadır. 1969 yılında tahsisli ithal malların listesinden yapılması ön görülen ithalâtın yekünü 235 milyon dolar idi. 22. nci kotada 17 milyon 243 bin ithalâtçı, 104 milyon 445 bin doları da sanayici kotaları olmak üzere 121 milyon 693 bin doları kullanılmış bulunmaktadır. 23. ncü kota 1969 yılı ikinci altı aylık tahsisli ithal malları için, 113 milyon 307 bin dolar, bakiye kalan kısım ayrılmıştır.

Yeni dış ticaret rejimi ithal malları listelerinin hazırlanmasında aşağıdaki prensip-

lerin göz önünde tutulduğunu görmekteyiz.

1. Kalkınma programının genel hedefleri her kotada olduğu gibi göz önünde tutulmuştur.

2. Tahsisli ithal malları listesinde bulunan; tarım, sanayi ve zaruri tüketim malları kotalarında, imkân nisbetinde istikrarlı ithalât yapılmaya çalışılmıştır.

3. Kotalarda mümkün mertebe değişiklikler yapılmamaya çalışılmış ve büyük zarar hallerinde bu yola baş vurulmuştur.

4. Lüks mal ithalâtına yer verilmemiştir.

5. Fiat kalite miktar bakımından yurt ihtiyacına yeten yerli malları kotaya alınmamıştır.

6. Belirli sürede rekabet gücüne eriş-

miyen yerli sanayiinin vikâyesinden vaz geçilmeye çalışılmıştır.

7. Yerli sanayiinin bilhassa montaj sanayiinin monopolist bir tutum yaratacak duruma gelmelerini önleyecek tedbirlere yer verilmiştir.

8. İzmir Fuarı ithalât imkânları nazara alınmıştır.

9. Anlaşmalı memleketlerden yapılacak ithalât göz önünde tutulmuştur.

10. Milli sanayii dış rekabete alıştırmak, kalite ve fiyat bakımından Dünya piyasasına uyar hale getirmek için terbiyevi kotalar ittihas edilmiştir.

11. İhracata dönük sanayi korunmuştur.

12. Yeni montaj kotaları tefrik edilerek başlıca önemli ihtiyaç maddelerinin imalatı teşvik edilmiştir.

Her ne kadar 23. ncü kotanın Milli Ekonomimize hız vermesi için ideal olarak göz önünde tutulması gereken yukardaki prensipler nazarı dikkate alınmağa çalışılmışsa da yeterli olmadıklarını görmekteyiz. Kararlaş-tırılanın dışında hareketlerin her kotada olduğu gibi bu kotada da tekerrür edeceği kanaatindeyiz.

Yeni yayınlanan kotalarda dikkate çeken hususlar şöyle sıralıyabiliriz.

1. Gerek özel sektör gerek kamu sektörüne ait yatırım kotaları azaltılmıştır.

Özel sektör yatırım kotası 20 milyon dolardan 14 milyon dolara indirilmiştir. Kamu sektörü kotasına çeşitli sirkülerle ilâve ve aktarmalar evvelce yapıldığı ve bu devrede yapılacağı düşünülürse kamu sektörü yatırım kotasında senelik hacim olarak bir ek silme olmayacaktır.

2. Sentetik balık ağı iplikleri için Ticaret Bakanlığı emrinde yeniden 10 bin dolar konulmuştur.

3. Muhasebe makinalarına ait 50 bin dolarlık kota 100 bin dolara çıkartılmıştır.

4. Katkütlerle ait tahsis 15 bin dolar ilâvesile 30 bin dolara yükseltilmiştir.

5. Bin dolarlık saç kurutma makinası kotası yeniden ihtas edilmiştir.

6. Cep ve kol saati makinaları kotasına 5 bin dolar ilâve edilerek 10 bin dolara çıkartılmıştır.

7. Fotoğraf kâğıtlarına ait kotada bulunan Fransızca metnin yanlış tercümesi olarak gözükten durum tashih edilmiştir.

8. Amonyum klorür ithalatı; kodeks evsafında ve bilkimya saf amonyum klorüre inhisar ettirilip 2 kiloluk ambalajlar halinde olması kabul edilmiştir.

9. Fuel-Oil mayı petrol ve benzeri maddelerin ithalatı geniş ölçüde indirilmiştir.

10. Döküm ve tramper piki kotası kaldırılarak bu maddeler Sanayi Bakanlığı müsaadesiyle olmak üzere bir sayılı liberasyon listesine alınmıştır.

11. Yuvarlak demir, müsaade kaydıyla liberasyon listesine konmuştur.

12. Otomobil montaj kotası 600 bin dolardan 500 bin dolara indirilmiştir.

13. Buz dolabı kotası 500 bin dolardan 400 bin dolara düşürülmüştür.

14. Radyo imalatı kotası 500 bin dolardan 300 bin dolara indirilmiştir.

15. Tekerlek lâstiği kotası 500 bin dolardan 465 bin dolara indirilmiştir.

16. Transmatör kotası 500 bin dolardan 400 bin dolara indirilmiştir.

17. Televizyon imalatı kotası 200 bin dolardan 100 bin dolara indirilmiştir.

18. Bisiklet imalat kotası 150 bin dolardan 50 bin dolara indirilmiştir.

19. Ulaştırma sektörünün acil ihtiyaç kotası 500 bin dolardan 1 Milyon dolara çıkartılmıştır.

20. Petkim tesislerinin işletmeye açılması için konmuş olan kota 300 bin dolara 934 bin dolara yükseltilmiştir.

21. Yurt dışındaki işçilerimizin yatırım ve ham madde ihtiyaçları için konmuş olan kota 250 bin dolardan 325 bin dolara çıkarılmıştır.

22. Motor imali ile ilgili yatırım kotası 1 milyon dolardan 500 bin dolara indirilmiştir.

DÜNYADA VE MEMLEKETİMİZDE FERT BAŞINA DÜŞEN GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA

Finance And Development'in Dünya Bankasının neşrettiği istatistiklere dayanmak suretiyle yaptığı araştırmaya göre, 1966 takvim yılı rakamları itibariyle fert başına düşen gayri safi millî hasılâda Amerika Birleşik Devletleri 3 bin 520 dolarla başta gelmekte, ikinci sırada ise 3 bin 410 dolarla Küveyt yer almaktadır. Bu iki ülkeyi 2 bin 320 dolarla Virgin Adaları (ABD.) 2 bin 270 dolarla İsveç 2 bin 250 dolarla İsviçre ve 2 bin 240 dolarla ve Kanada takip etmektedir.

Türkiye'de fert başına düşen gayri safi millî hasıla 280 dolardır.

Diğer ülkelerde fert başına düşen gayri safi millî hasılâ şöyledir:

Japonya 860, İsrail 1.160, silâhtan tecrit Umman 1.330, Avustralya 1.840, Yeni Zelânda 1.930, Yeni Kalendonya 1.480, Guam, 1.550, Porto — Rica 1.090, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği 890, Federal Almanya 1.700, İngiltere 1.620, Hollanda 1.420, Macaristan 800, Belçika 1.630, Yunanistan 660, Avusturya 1.150, Danimarka 1.830, Finlandiya 1.600, Norveç, 1.710, Arnavutluk 300, Lüksemburg 1.920, Kıbrıs 690 ve İzlanda 1.740 dolar.

Finance and Development'a göre dünya nüfusunun büyük bir çoğunluğu, aşağı yukarı üçte ikisi fert başına gayri safi millî hasılası yılda 300 doların altında olan ülkelerde yaşamaktadır.

Fert başına düşen gayri safi millî hasıla da en düşük rakam Tanganika ile Kongo arasındaki Rwanda'ya ait olup 40 dolardır. Bunu, 50 şer dolarla yukarı volta, Malawi, Burundi, Somali, 60 şar dolarla da Habeşistan, Kongo, Mali, Birmanya izlemektedir.

ALMANYA'DA DIŞ TİCARET FAZLASI ÖNEMİ DEVAM ETTİRİYOR

Federal İstatistik Bürosu tarafından açıklandığına göre, Mayıs ayında Almanya'nın ithalât ve ihracat hacmi ile dış ticaret fazlasında yine önemli artış olmuştur. Bununla birlikte, dış ticaret fazlasının, 1969 yılının ilk beş ayında, geçen senenin aynı dönemine nazaran düşme kaydettiği bildirilmektedir.

1967 yılı Nisan ayında 327,75 milyon dolar, 1963 yılının Mayıs ayında 325,25 milyon dolar olan dış ticaret fazlası, 1969 yılı Mayıs ayında 357,75 milyon doları bulmuştur.

Mayıs ayı içinde yapılan ithalâtın yekunu 2,02 milyar dolardır. Mayıs ayı ithalâtı, Nisan ayı ithalâtından yüzde 2 nisbetinde düşük, buna mukabil geçen yılın Mayıs ayında yapılan ithalâttan ise yüzde 20 oranında fazladır.

İhracat, Mayıs ayında, geçen senenin aynı dönemine nazaran, yüzde 1,8 oranında artış göstermiştir. 2,38 milyar dolar olan Mayıs ayı ihracatı, Nisan ayındaki ihracat yekunundan yüzde 1 nisbetinde düşüktür.

1968 yılının ilk beş ayında 1,69 milyar dolar olan dış ticaret fazlası, bu yılın aynı döneminde 1,38 milyar dolar olmuştur.

1969 yılının ilk beş ayında yapılan ihracat, geçen yılın ayın döneminde yapılan

ihracattan yüzde 14,5, ithalât ise yüzde 21 nisbetinde fazladır. Bu yılın ilk beş ayında yapılan ihracat yekunu 11,2 milyar dolar iken ithalât toplamı 9,8 milyar dolardır.

Öte yandan Hükümet de, bu yılın ilk beş ayındaki net bütçe fazlasının 300 milyon dolar olduğunu açıklamıştır. Geçen yıl aynı devrede bütçe, 725 milyon dolar açık vermiş bulunmakta idi.

BENELÜKS'ÜN İNKİSAFİ DÜŞÜNÜLÜYOR

1969 Nisan ayı sonunda Belçika, Hollanda ve Lüksemburg, Lahey'de Benelüks Ekonomik Birliğinin genişletilmesi meselesini müzakere etmişlerdir. Bu üç ülke Avrupa Ekonomik Topluluğu çerçevesi içinde çalışmaları esnasında 25 yıl önce başlayan ittifaklarını daha da kuvvetlendirmek arzusundadır.

Bundan hiç şüphesiz kardeş teşkilât AET de faydalanacaktır.

Benelüks 1944'te, yani altılı, topluluktan çok daha önce, o zamanlar menfada yaşayan üç hükümet tarafından kurulmuştur. Kuruluş antlaşması, 1948'de yürürlüğe girdiği anda gümrük birliğini gerçekleştirmiş ve on yıl sonra, AET'nin kurulduğu yıl, AET'nin kurulduğu yıl, Benelüks - Ekonomik Birliği plânı genişletilmiştir. (Belçika ile Lüksemburg arasında bu birlik gerçekleşmiştir.)

Prensip itibarıyla AET ile Benelüks aynı gayeyi izlemektedirler: Şahısların, malın, hizmetlerin ve ticaret politikalarının koordinasyonu.

Bu iki topluluk arasındaki önemli fark, AET'de münferit bölgeler için ortak politikaların da hazırlanması ve millî kanunlara dahil edilen yeni bir «Avrupa» kanununun meydana gelmesidir.

Başka bir fark da, her iki topluluğun

müesseselerini mukayese ettiğimiz zaman ortaya çıkar. Gerçi Benelüks de AET gibi gayelerini gerçekleştirecek organlara sahiptir. Fakat Benelüksün Bakanlar Komisyonu, Koordinasyon Konseyi, Parlamentolararası İstişarî Konsey, Genel Sekreterlik ve Mahkemesi, Ortak Pazarın Bakanlar Konseyi, Komisyonu, Mahkeme ve Parlamento Asamblesi ile mukayese olunamaz.

AET'nin kuruluşu esnasında geniş yetkili topluluk müesseselerinin teşkilini en çok destekleyen ülkeler Benelüks ülkeleri olmuştur.

«Üç küçüğün» ittifakı (hep beraber 22 milyon nüfusa sahip) şu başarıları sağlamıştır: 1957 den beri yani AET'dekinden on yıl önce iş alanların istediği yere yerleşebilme serbestisi, Benelüks serbest mesleklerde de AET'den en az üç yıl ileridedir. Pasaport kontrolü Benelüks ülkelerinin ortak sınırlarından çoktan kaldırılmıştır.

USA'DA GAYRİ SAFİ MİLLÎ HASILA ARTIYOR

Amerikan Ticaret Bakanlığı 1969 yılının ikinci üç ayında ülkenin gayri sâfi millî hasılasında önemli miktarda artış olacağını açıklamıştır.

Bakanlığın bu tahmini aylık piyasa durumunun değerlendirilmesi maksadı ile yayınlanan raporda yer almıştır.

Raporda gayri sâfi millî hâsıladan ikinci üç ay içinde vukubulacak artışın, fizikî istihlâl hacminde mütevazî, fakat genel fiyat seviyesinde devamlı ve hızlı artışı aksettireceği bildirilmektedir.

Gayri sâfi millî hâsılanın ikinci üç ayda ne kadar artacağı hususunda rapor herhangi bir rakkam ihtiva etmemektedir. Ancak, gözlemciler, artışın, ilk üç aydaki 16 milyar dolarlık artışa aşağı yukarı eşit olacağını belirtmektedirler.

Raporda 1969 yılının ikinci üç ayı hakkında şimdiye kadar elde edilen ekonomik göstergelerin karışık bir manzara arzettiği bildirilmektedir.

Bir taraftan, istihdam, bu ilkbaharda,

geçen sonbahar ve kış aylarına nazaran daha yavaş bir artış hızı gösterirken; diğer taraftan, Mayıs ayında istihşâl hacminde önemli nisbette artış müşahede edilmiştir.

— 0 —

İktisat Fakültesi son sınıf öğrencilerinden

OSMAN SELİM KOCAHANOĞLU

B E Y A Z   Ç İ Ğ L İ K

İsimli Şiir Kitabını Piyasaya çıkartmıştır.

Bedeli 3.— TL. sı olan esere ilginizi bekliyoruz.

Ücret ve Tahakkuk Meseleleri

Mecit PİRHASOĞLU
İşletme Organizasyon ve
Pazarlama Uzmanı

Süratle sanayileşen memleketimizde, sanayiinin beraberinde getirdiği problemlerden biri de ücretin tahakkuku hususudur.

Burada ücretin mahiyeti üzerinde durulmadan sadece pratik tahakkuk prosodürü incelenenektir. Bunun için önce aylık kazanç içine giren gelir çeşitlerinin belirtilmesi gerekir.

- 1 — Ücret
- 2 — Pazarlama ve hafta tatili ücreti
- 3 — Fazla mesai
- 4 — Yıllık ücretli izin
- 5 — Yıllık ücretli izin farkı
- 6 — Pirim
- 7 — İkramiye
- 8 — Nakdi yemek bedeli.

Bu kazanlar dışında kalan yolluklar, çocuk ve aile zamları, ölüm doğum ve evlenme yardımları ile tazminatlar ve aynı yemek bedelleri gibi gelir neveleri gerek gelir vergisine, gerekse Sosyal Sigorta pirimine tabi olmadıklarından bordroya dahil edilmelerine lüzum yoktur.

Bordroya dahil edilmesi gereken gelir

çeşitleri tesbit edildikten sonra tahakkuk işleminin yapılabilmesi için iyi bir bordro formu ile uygulama anahtarına ihtiyaç vardır.

Form ile anahtarın birbirine uygunluğu ise tahakkukun temel şartını teşkil eder. Anahtar gereğince form üzerinde yapılacak tatbikat, tanzim safhasında ayrıca kontrola imkân vermelidir.

İşte burada kontrollu bir tahakkuk prosodürü ve en uygun bordro formu örneği verilecektir.

Bunun için bir form beş bölümde mütalâa edilmiş olup, her bölüm tahakkuk ve kontrol kademelerine ayrılmıştır. Bu sıraya göre yapılacak uygulama en sıhatli ücret tahakkukunu vermiş olacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM AYLIK ÜCRET GELİRLERİ

I. TAHAKKUKLAR :

- 1 — (Normal mesai × saat ücreti) +
- 2 — (Pazar ve hafta tatili × saat ücreti) +

- 3 — (Fazla mesai × saat ücreti) +
 4 — (Yıllık ücretli izin × saat ücreti)
 = Aylık kazanç.

II. KONTROL :

- 1— Yan kontrol: (Ferdî): (Mesai saatleri + Ücretli izin saatleri toplamı) × saat ücreti = (Normal mesai tutarı + hafta tatili tutarı + fazla mesai tutarı + ücretli izin tutarı.)
- 2— Dikey Kontrol: (Toplu bordro kontrolu) Normal mesai ücretleri tutarı + hafta tatili ücretleri tutarı + Fazla mesai ücretleri tutarı + Ücretli izin = Aylık kazançlar toplamı.

İKİNCİ BÖLÜM

AYLIK GENEL KAZANÇ YEKÜNU

I. TAHAKKUKLAR :

Aylık kazanç + Yıllık ücretli izin farkı + Prim + Çeşitli prim ve ikramiye = Aylık brüt kazanç yekünü.

II. KONTROL :

Aylık kazançlar toplamı + Yıllık ücretli izin farkları toplamı + Primler toplamı = Aylık brüt kazançlar toplamına.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SİGORTA PRİMİ TEVKİFATI ve GELİR VERGİSİ MATRAHININ TESBİTİ

I. ESASLAR :

- 1— Sigorta primine esas gün sayısı toplanır.
- 2— Sigorta primine esas kazanç yekünü tesbit edilir.
- a) 240 liradan düşük kazançlar 240 lira imiş gibi alınır.
- b) 3.000 liranın üstündeki kazançlar prim dışı bırakılır.

- c) 50 kuruşa kadar lira kesirleri atılır; 50 kuruş dahil daha büyük lira kesirleri liraya tamamlanır.

Misâl: a) Aylık kazancı 200 lira olan işçinin sigorta primine esas kazanç yekünü TL. 240.- gösterilir.

b) Aylık kazancı, 3.400 lira olan mükellefin sigorta primine esas kazanç tutarı 3.000 lira olarak alınır.

c) Aylık kazancı, TL. 461.40 olan mükellefin sigorta primine esas kazancı 461 lira olarak; aylık kazancı 551.50 lira olan mükellefin sigorta primine esas kazancı ise 552.- lira olarak alınır.

II. TAHAKKUK :

- 1— Sigorta primine esas kazanç tutarı tesbit edildikten sonra bunun % 7 si mükellef payı olarak tesbit edilir.
- 2— Mükellef prim payı, (Prime esas kazancın % 7 si) **Aylık brüt kazanç yekünundan tenzil edilerek** gelir vergisi matrahı bulunur.
- 3— İş yerinin tehlike sınıfına uygulanacak kaza sigorta nisbetine göre bulunacak toplam sigorta nisbetinin uygulanmasıyla elde edilecek prim tutarından, mükellef payı [% 7] tenzil edildikten sonra kalan miktar işveren payı olmak ayrıca tahakkuk ettirilip Sosyal Sigorta Kurumunun bildirgelerine dahil edilir.

III. KONTROL :

- 1— Sigorta prim tevkifatı kontrolü :
 Sigorta primine esas kazançlar toplamının % 7 si = Sigorta primleri toplamına.

- 2— Aylık brüt kazançlar yekünü — Sigorta primleri yekünü = Gelir vergisi matrahı sütunu yekünuna;
- 3— Emekliler için sigorta tevkifatı yalnız hastalık için olup % 2 dir. Olmasına kontrolde dikkat edilmesi gerekir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM GELİR VERGİSİ ve DAMGA PULU HESABI

I. TAHAKKUK :

- 1— Vergi ve pul hesabı mükellefin gelir vergisi matrahının, vergi cetvelindeki sırada, tekabül ettiği ortalama değer bulunur. Bu değer in so-lundaki sıra numarası ve mükellefin şahsi durumunun (Vergi grubu: H. A. B. C. D. gibi) göre sağındaki kayıtlı vergi miktarı alınır.

Misâl: Gelir vergisi matrahı 615 li-ri olan iki çocuklu bir mükellefin vergisi,

Önce: 2 No.lu cedvelde 615 lira-nın tekabül ettiği ortalama değer ve bunun sıra No.su bulunur. 615 lira, 606 ilâ 630 lira arasında 620 lira ortalama değere tekabül eder. So-lundaki sıra No.su 88 olup, mükellefin, (iki çocuğu oldu-ğuna göre) vergi grubu D. dir. 88 sıra No.sunun sağında ve D grubunun altına teka-bül eden 22 lira da mükelle-fin vergi borcudur.

2— Damga pulu Hesabı :

- a) Damga pulu %04 olup, matrahı aylık brüt kazanç yekünüdür.
- b) Damga pulu matrahının 50 ku-ruştan küçük olan matrah kesir-leri hesaba katılmaz. 50 krş. dahil daha büyük kesirler bir li-ra olarak alınır. 5 kuruştan kü-

çük olan damga resmi kesirleri atılır. 5 krş. ve daha yukarı olan-lar 10 kuruş olarak hesaba alı-nır.

Misâl: Aylık brüt kazanç yekünü 1.568.40 lira olan mükellefin damga resmi-ni bulmak için, aylık brüt kazanç yekünü 1.568 lira olarak alınır. Bunun %04'ü 6.30 lira olarak he-saplanır. Keza aylık brüt kazanç yekünü 1.568.50 lira olan mükel-lefin, damga resmi matrahı 1.569 lira olark alınır ve damga resmi de (%04) 6.70 lira olarak hesap-lanır.

II. KONTROL :

Gelir vergisi matrahı sütunu toplamı — (Gelir vergisi sütunu toplamı + Damga pulu sütunu toplamı) = İta sütunu top-lamı. (Aylık net kazanç)

BEŞİNCİ BÖLÜM AVANS ve SAİR BORÇLAR

I. BORÇLARIN TESBİTİ :

- 1— Avanslar, avans bordrolarından nak-len alınır.
- 2— Tasarruf bonusu 1.200 liraya kadar aylık ücretlerden bono kesilmez. 1.200 liranın üstünde kalan kısım-dan ise % 3 nisbetinde bono tahak-kuk ettirilir.
- 3— Beş liraya kadar bono kesirleri atı-lır. Beş liranın üstündeki bono ke-sirleri on liraya tamamlanır.
- 4— Aidatlar listeden alınır.
- 5— Çıkış ücreti varsa çıkış belgesinden aynen geçer.

II. KONTROL :

1— Avans ve sair borçlar kontrolü :
Avans sütunları toplamı + bono
sütunu toplamı + aidat sütunu top-
lamı + çıkış ücretleri sütunu top-
lamı = Tevkifat yekünü sütunu top-
lamı.

2— İta ve ödeme kontrolü :

İta sütunu toplamı — Tevkifat ye-
künü sütunu toplamı = Ödenen üç-
ret sütunu toplamına.

Yukarıda verilen anahtara en uygun
bordro form örneği (Tablo: 1-2 de görülmek-
tedir. Birinci sayfası işverende ikinci (Zım
balı) sayfası ise müstahdemde kalacak olan
bu örnek form, bir çok ihtiyaç sahibinin ih-
tiyacını karşılayacak kanısındayız.

— 0 —

İKBAL
KİTABEVİ

ANKARA CADDESİ

Mezunlarımızdan ve Divan üyemiz İhya Kartal'ındır
İktisatlıları bekler.

Yatırım indirimi

Yüksel ŞAMİLOĞLU

1963 yılından buyana vergi mevzuatımızda, genel kalkınma plânları gayelerine uygun yatırımları artırmak ve bu yolla kalkınma hızını yükseltmek amacıyla, Özel Sektör yatırım harcamaları, belirli oranda vergiye tabi kâzançtan indirilebilmekte ve vergi dışı bırakılmaktadır.

Bu yazıda Gelir Vergisi ve Kurumlar Vergisi Kanunlarına göre yatırım indiriminin ne tür kazançlara, kimlere, hangi şartlarla, ne oranda ve nasıl uygulanacağı kısaca izah edilecektir.

a) Yatırım indiriminin uygulanacağı kazançlar :

Yatırım indirimi ticarî ve sınai faaliyetlerden elde edilen kazançlarla ziraî kazançlara uygulanmaktadır. (G.V.K. ek 1 md.) İndirimin uygulanacağı kazançlar bilanço esasına göre tesbit edilmiş olacaktır. Gerçek kişilerde bilanço esasına göre tesbit edilen birden fazla şahsî işletmesi olanlara, indirim, bütün şahsî işletmelerden elde edilen kazançlar toplamına uygulanır. Şahsî işletmeler kazançları ile ortaklık halindeki kazançlar birleştirilemez. Ortaklıklarda (adi şirket, kolektif, adi komandit ş. ler), indirim ortaklığın safi kazancına uygulanmakta ve ortakların şahsî kazançlarından dü-

şülmemektedir. Kurumlar Vergisi K. göre kurumlarda yatırım indirimi safi kurum kazancına uygulanır.

b) Yatırım indiriminden yararlanacak olanlar :

1 — Gelir Vergisi K. göre (ek 1 md.), ticarî ve ziraî kazanç elde eden gerçek kişilerle adi şirketler, ticarî kazanç sağlayan kolektif ş. lerle adi komandit ş. ler;

2 — Kurumlar Kurumlar Vergisi K. göre (8 m. son fıkrası) sermaye şirketleri ile kooperatif şirketler söz konusu indirimden yararlanabilecekler, kurumlar vergisine tabi dernek, tesis, vakıf ve İktisadî Devlet Teşekkülleri yatırım indiriminden yararlanamayacaklardır.

c) Yatırım indiriminden yararlanma şartları :

Kanunda aranan şartlar topluca şöyle sıralanmaktadır:

1 — İndirimin uygulanacağı ticarî veya ziraî kazanç bilanço esasına göre tesbit edilmiş olmalıdır.

2 — Yatırımın Devlet Plânlama Teşkilâtınca hazırlanan Kalkınma Plânına uygun olması lâzımdır.

3 — Yatırımlar, istihsalî genişletmeyi, prodüktiviteyi artırmayı, ihracatı geliştirmeyi, mahsül ve mamüllerin kalitesinin islâhını, kültür seviyesini yükseltmeyi, ilmî ve teknik araştırmaları, çalışma güvenliğini sağlamayı, yabancı turist celbini gerçekleştirecek nitelikte olmalıdır.

4 — Yatırımlar, bina (personel lojmanları dışındaki meskenler hariç) makine, tesisat, teçhizat, nakil vasıtası ve benzeri yeni aktif değerlerin tedariki ve kuruluşu ile ilgili olmalıdır. (Arazi tedariki ve yedek parça temini bu fıkra kapsamına girmemekle beraber tarımda kullanılacak gübre ve ilaç tedariki buna dahildir.)

5 — Tedarik edilen aktif değerler yeni olmalıdır. Yeni olmaktan kasıt bu değerlerin memleket içinde kullanılmamış bulunmasıdır.

6 — Yapılan yatırım enaz 250.000.- TL. olmalıdır. (Devlet Plânlama Teşkilâtının hazırladığı bölge kalkınma plânının kapsamına giren yatırımlarla, memleket ekonomisi bakımından ayrı bir özellik ve önem arzettiği Yüksek Plânlama Kurulu tarafından kabul edilen faaliyet kollarında 125.000.- ve genel olarak ziraatteki yatırımlarda 50.000.- TL. dir.)

7 — Maliye Bakanlığından müsaade alınmış olmalıdır.

Maliye Bakanlığına yapılacak müracaatın şekli ile ilgili olarak Bakanlıkça 60 sayılı tebliğ yayınlanmıştır. Tebliğ hükümlerine göre, müracaat dilekçesine;

1 — Mükellefin adını, soyadını, ticarî ünvanını, esas işini hesap numarasını ve bilânço esasına göre defter tutmakta olduğunu gösterir ilgili vergi dairesinden alınmış bir belge,

2 — Yatırıma ait plân, proje ve finansman hesapları,

3 — Son hesap dönemine ait bilânço (mükellefiyete yeni girenlerde açılış bilânçosu) eklenmelidir.

Dilekçelerde enaz aşağıdaki bilgiler bulunacaktır:

1 — Yatırımın mahiyeti ve nev'i (yeni tesis, mevcut tesislere ilâve, sınaî veya ziraî yatırım, ilâh.. gibi)

2 — Yatırımın yapılacağı yer (il, ilçe vs.),

3 — Yatırımın miktarı (indirimden faydalanan ve faydalanmayan ayırımı yapılmaksızın tamamı),

4 — Yatırımın gerçekleşmesi için derpiş olunan süre (yatırımın başladığı tarihle bilfiil imal ve istihsale geçilecek tarih),

5 — Yatırıma ait finansman kaynakları (öz sermayeden veya öz sermaye dışındaki kaynaklarda karşılanacak kısımlar ayrı ayrı),

6 — Yatırım konusu aktif değerlerin nereden ne suretle temin edileceği (bu aktif değerlerin yurt dışından mı, yoksa dahilden mi temin olunduğu, dahilden olduğu takdirde, bunların hiç kullanılmamış olduğunun belirtilmesi lâzımdır).

Yatırıma ait plânlara, projelere ve finansman hesaplarına ve projenin tahakkuku için derpiş olunan müddete ait hususlar Devlet Plânlama Teşkilâtının mütaaleası esas alınmak suretiyle Maliye Bakanlığınca tetkik ve yukarda sayılan diğer şartların mevcudiyeti tasdik edilmiş olacaktır.

Tetkik ve tasdik süresi D.P.T. da iki ayı ve Maliye Bakanlığında bir ayı geçemez.

Maliye Bakanlığından gerekli müsaade alınmadan yatırım indiriminden faydalanılamaz. Ancak, ihtiyaç ve sarfı, ma-

hallin en büyük mal memuru ve ziraat teşkilâtı tarafından tasdik edilmek şartı ile ziraatde kullanılacak kimyevi gübre ve ilâçla ilgili yatırımlarda Maliye Bakanlığına başvurmaya lüzum yoktur.

d) Yatırım indiriminin uygulanması:

Yatırım indiriminin bir amacı da yatırım için tasarrufu arttırmak, yatırımların, işletmelerin öz kaynaklarından ayrılacak paralarla karşılanmasını sağlamaktır. Kanunun ek 3. maddesinde yatırım indiriminin münhasıran öz sermayeden sağlanan veya karşılanan yatırım miktarına uygulanacağı belirtilmiştir. Öz sermaye V.U.K. 192 nci maddesinde belirtilen kaynaklardır. Uygulamada yatırımlar kısmen öz kaynaklardan kısmen borçlanma suretile yabancı kaynaklardan yararlanarak gerçekleştirilmektedir. Bu du-

rumlarda indirim, yatırımın öz sermayeden karşılanan kısımlarına uygulanacaktır. (Kanunun gerekçesi)

Kanun yatırımın niteliğine göre üç ayrı indirim oranı göstermiştir. Buplar;

1 — Memleketin geri kalmış bölgelerinde yapılacak yatırımlar % 50,

2 — Bölge kalkınması ile ilgili yatırımlarda ve ziraî yatırımlarda % 40,

3 — Bunlar dışında kalan diğer yatırımlarda % 30.

Yatırım indiriminin uygulanmasına, yatırım konusunu teşkil eden değerlerin, işletmenin aktifine girdiği takvim yılından itibaren başlanır ve indirimden faydalanacak miktara erişinceye kadar devam olunur.

Holdingle ve Halk Ortaklıkları Üzerine Düşünceler

Mustafa KUŞCUOĞLU

Resmi kaynaklardan basına intikal etmiş istatistiklere göre, 1968'in 11 aylık devresi içinde sermaye toplamı 903,911,000 TL. olan 165 anonim şirket kurulmuştur. 1965 ile kıyaslandığı takdirde şirket sayısında % 82 ve sermayede ise % 230 artış olduğu görülür. Halbu ki limited şirketlerde bu nisbetler sermayede % 18, adette % 20 dir.

Gerek bu istatistiki bilgiler gerekse, son zamanlarda basında parlak gayelerle isimlerinden bahsedilen holding ve şirket toplulukları gibi piyasamız için yeni iktisadi sloganlar bizi şirketler hakkında düşünmeye sevk etmiş bulunuyor; yazımızda bunları açıklama çalışacağız. Esasen her toplulukta olduğu gibi bizim cemiyetimizde de bilhassa basın da desteği ile her yeni slogan oldukça itibar görür, bir moda halinde yayılma istidadı kazanır; bilhassa reklâmı kuvvetli olan sloganların tatlı istikbal vaadeden ninnileri, temelindeki gerçeği araştırmaktan alıkoyar ve bu yüzden de kanunların boşluklarından faydalanan suiniyetler kitlelerin imat ve güvenini eritip giderler; kendileri de manevi enkazları arasında kaybolurlar.

Sermaye hayatının gelişmesinde, halk ortaklıkları denilen sermayesi halka açık şirketlerin önemi büyük olmakta, bunun da şekli, halkın, çekmecesinde, sandığında, konsolunda şurasında burasında meydana getirdiği küçük tasarruflarının tedavüle çıkarılması ile olmaktadır. Bunun en güzel tipik misali, sermayesine büyük halk kitlelerinin iştirak ettiği anonim şirketlerdir.

Ticaret kanunumuz, sermaye şirketlerini anonim, komandit, limited ve kooperatif şirketler hâlinde düzenlemiş fakat holdingler hakkında bir hüküm serdetmemiştir. Asıl mevzuumuz da zaten şu son zamanlarda sermaye piyasasında kendisinden fazla söz edilen HOLDİNG adı üzerinde durmaktır.

1 — HOLDİNG, anonim şirketlerin hükmü şahsiyeti haiz olarak teşkil ettikleri bir ticarî teşekkül olarak tanıtılıp tariflenebilir. Filhakika, birkaç anonim şirket belirli ölçülerde sermaye iştirakile yepyeni bir anonim şirket meydana getirebilirler veya muhtelif anonim şirketler sadece idari maksatlarla, bir sermaye organizasyonu olarak değil de idari bir organizasyon olarak da tek elden sevk ve

idare edilebilirler. Bu ikinci şıkkı holdingin fantazi, sadece bir slogan olduğunu gösterir, fakat sermaye şirketi olarak holding ticaret esaslarına göre işler. Ama bizim ticaret kanunumuzda holding diye bir sermaye şirketi gösterilmemiştir. Ancak anonim şirketler, muayyen iştiraklerle bir sermaye teşekkülü meydana getirebileceklerine göre, bu teşekkülün adı holding de olsa, tadı yine anonim şirket olacak, binaenaleyh anonim şirket hakkındaki kanun hükümleri holding şirketlere de teşmil ve tatbik edilecektir.

Memleketimizde KOÇ HOLDİNG, HASTAŞ HOLDİNG gibi örnekler gösterilebilir. Biz bilhassa kendisine «halkdan halka» parolasını bir çalışma taktiği olarak seçmiş bulunan şu sonucu isim üzerinde duracağız. Biz böyle bir konuya sevkeden gerçek sebep, bu parolanın geniş halk tasarruflarını harekete getirme temayülü dolayısı ilelerdir. Zira bu yoldan çok geniş halk kütlelerinin tasarruflarını celbeden bir şirketin sevk ve idaresi tamamen kurucu ve idarecilerinin insiyatifinde kalacağından idari ve mali kontrolü güçleşir, hattâ çoğu defa ortakların elinden çıkacağından, daha doğrusu bu nevi şirketlerde hâkimiyet sermaye çokluğunda olduğundan kendi aralarında gizlice anlaşılan büyük iştirakçiler, adeden çoğunlukta olsalar bile küçük tasarrufları, dolayısı ile şirket istedikleri yöne sevkederler, şirketi kendi çıkarları için hem de gayet kanuni ve meşru yollar (esasinda gayrimeşru olsa bile) çekebilirler.

2 — Suistimale müsait kanun aralıkları:
Bütün suiniyetler bu aralıklardan geçerek meşruiyet iktisabeder ve şirketin paralarını kendi çıkarları istikametine yöneltirler. Nitekim kanunun 278, 287/2. m.in kuruculara tanıdıkları kuruculuk imtiyazları ile 405/2 nin pay sahiplerine yüklediği mecburiyet ve 407/1'in keza pay sahibine koyduğu yüküm ile idare meclisine tanınan yetki iyiniyetli ortakları tedirgin ve imha ile kötü niyetli kurucuyu ihya eder mahiyettedir. Şöyle ki, şa-

yet bir ortak kalkar da, kurucuların aşırı masraf ve tahsisatlarına itiraz eder ve kuruculuk hukukunun suistimal edildiğini ileri sürerek taahhüt ettiği payı kısmen ödemekten imtina ederse, yöneticiler, böyle bir ortağı mütemerrid duruma düşürmeye, dolayısı ile temerrüt faizi ödetmeye, dilerlerse onun elindeki hisseyi dahi iptale ve yerine yeni ortak almaya yetkilidirler.

Esasen bu gibi teşebbüslerde istismar daha kuruluş safhasında iken başlama istidadındadır.

Kanun 272. m.de asgari sermayenin 500 bin TL. olacağını, asgari ortak sayısının ise 5 olacağını göstermiştir. Kuruluş sermayesi ve ortak sayısı genişledikçe {kurucu ortak sayısı tabii} şirkete hakimiyet ve suistimal imkânı azalır, bunun aksine kuruluş sermayesi azaldıkça ve kurucu sayısı da daraldıkça, hele bu kurucuların bir kısmı, yine diğer hakiki şahıs kurucularının dolaylı yollardan kurdukları hükmî şahsiyeti haiz şirketler olurlarsa, suistimale daha elverişli bir ortam meydana gelmiş olur. Faraza bir anonim şirketi kuran 5 kişiden ikisi hakiki şahıs üçü şirket ise ve bu şirketler de bu iki hakiki şahsın dolaylı yollardan kurdukları şirketler ise burada görünüşte beş kişi olan kurucular aslında iki veya üç kişi demektir. Böyle kurulan bir şirket, gerek idaresine gerekse sair avantajlı noktalarına imtiyazlı kurucularını veya bunların yakınlarını getirmiş, bunlara şirketin sermaye ve iş kapasitesiyle kıyaslanamıyacak kadar nemalar sağlamış olabilir. Daha doğrusu şirket daha kuruluşta ağır masraflara boğulabilir. Ezcümle muhitin en pahalı yerlerinde binalar kiraliyarak bu pahalı binalarda en pahalı mefruşatla gösterişe kaçabilir. Şirketin idare meclisi reisine, azalarına, müdürlerine (tabii kurucuların yakınları olan akrabalarına) büyük maaş ve huzur ücretleri ayırmış olabilir. Gerek yurt içi gerekse yurt dışı seyahat masrafları, reklâm giderleri, kira ve demirbaş giderleri astronomik rakamlarla şirket daha kuruluş anında büyük bir zaafı malûl duruma düşebilir.

Bütün bu ölçüler içinde değerlendirmek durumunda olduğumuz HASTAŞ teşebbüsü hakkındaki basına intikaletmiş bilgiler şöyledir :

KURUCULARI

- 1 — Hastaş Öğretim ve sağlık kurumları A.O.
- 2 — Pintaş (Proje, İnşaat, Mühendislik T.A.Ş.
- 3 — Güney Reklam Turizm A.Ş.
- 4 — Kenan Basralı
- 5 — Dr. Suphi Baykam

Teahhüt Ettikleri Sermaye

3.209.000	TL.
500.000	TL.
250.000	TL.
1.000.000	TL.
50.000	TL.

Toplam Sermaye : 5.009.000 TL.

Keza basına geçmiş bilgilere göre şirketin yatırım alanlarının özel eğitim ve sağlık mevzuları olduğunu görmekteyiz. Hastaş Kimya Mühendisliği, Hastaş Eczacılık Yüksek Özel Okulları ile, Malatya, Adana, Konya ve Eskişehir Kolejleri göze çarpmaktadır. Burada görüleceği üzere, memleketin iktisadi alt yapısına müessir bir yatırım yoktur, turizm ve özel okul alanı takatının fevkinde bir yatırıma doymuş durumdadır. Ne sermaye ne de yatırım alanı yönünden küçük tasarruf sahiplerinin menfaatlerini garantileyici bir teminat yoktur. Pahalı ve fiyakalı reklâmlar, gözcü dekorlarla döşenmiş idare merkezleri, kaldırımdan apartmanın zirvesine kadar sarkıtılmış cafcacı adlarla yazılı levhalar, bilmem bir garanti teşkil eder mi? Bir şirketin garantisini evvelemedir, lüksten kaçan davranışında, idare meclisi reis ve azalarına verilen ücretlerin tevazuunda ve nihayet hatta en evvelâ mevzuunun ciddiyetinde aramak gerekmez mi? Bir şirket, yılda onbinlerce lira tutarında kira verir ve idare meclisi azalarına binlerce lira öder ve reisine de onbinlerce lira aylık bağlarsa elbet de böyle, bir şirketin âtisinden şüphe edilir ve ortakları korkutur, küçük tasarruf sahiplerini ziyadesiyle ürkütür.

3 — Yatırım alanları itibarile keyfiyet ayrı bir önem taşır. Filhakika özel okul alanı belki zahirde bugün için cazip gözükebilir, ama yarın bir iktidar değişmesi hâlinde ne olacağı bilinmez. Sonra bunlar memleke-

te ne kazandıracaklar, usta mı, sanatkâr mı yoksa, kolalı gömlek, ütülü pantolon düşkünü bay özel yüksek mühendisler mi yetiştirecekler?

Memlekette, deniz ürünlerimizi dahilde ve hariçte değerlendirmek, yurdun meyveciliğini teşvik babında meyve ve sebze konserveciliği, hayvancılığını kaldırmak için yem sanayii, inşaat malzemesi sanayii, sıhhi tesisat ve elektrik malzemesi sanayii, deri ve ayakkabı sanayii gibi alanlar dururken milyonları «Özel Okul» macerasına terketmek ne derece ekonomiktir? Memleket de bugün bir özel okul enflasyonu almış yürümüşdür, yarın özel okulu enflasyonu da başlıyacaktır, iş alanları yokken bunlar ne yapacaklar, artık çocuklukdan da çıkmış olacaklar ki Beyazıttan Taksime kadar yürüyüş yapsınlar.. Talebelikten de kurtulmuş olacaklar ki birbiri üstüne bildiri yayınlasınlar, boykotlarla işgallerle gün doldursunlar...

4 — SONUÇ olarak korkulanların başımıza gelmemesi için, halka dayanan sermaye topluluklarında, kanun boşluklarını dolduracak şekilde şu tedbirler sermaye piyasasını tanzim edecek kanunda yer almalıdır :

- a) Hisse senetleri tutarı ile tahviller arasında bir nisbet konmalıdır. Şirketin sermayesi faraza 100 ise tahvillerle yapılacak borçlanmalarla elde edilecek limitler üç veya dört yüzü aşmamalıdır. Gerçi bu husus şirketin kârlılık derecesile serbest olarak tebeyyün ederse de bilhassa, teşebbüs halindeki kuruluşlar için şarttır.

- b) Ani kuruluşlarda, asgari 5 kişi sayısı azdır, artırılmalıdır hiç değilse 10 kişiye çıkarılmalı, asgari sermaye de 500 binden birkaç milyona çıkarılmalıdır.
- c) Kurucular arasında bulunan şirketlerin, hakiki şahıslarla olan münasebetleri araştırılmalı, kurucu olan şirket sayısı da tahdit edilmeli, meselâ 5 kişilik kurucunun ancak birisinin şirket olabileceği gibi. İdare meclislerindeki yakın akrabalık manii ve benzer bir engel şirketler için de düşünülmelidir.
- d) Yatırım alanları derecelendirilmeli (yurt yararı bakımından), bunlara yapılacak yatırımlar limitlendirilmelidir.
- e) Bilhassa şirketlerin reklâma ayıracakları masraflarla demirbaş ve mefruşâta, dekorasyona ayıracakları giderler sermayenin belli bir yüzdesinden fazla olmamalıdır.
- f) İdare meclisi azaları ile, meclis reislerine ayrılan hakkı huzurlarla aylık ücretler keza kuruluş sırasında sermayenin muayyen bir bindesini aşmamalıdır.
- g) Seyahat masrafları keza aynı şekilde bir tedbirle aşırılıklardan korunmalıdır. Keza işyeri kiralari da...
- h) Kurucu ortakların imtiyazları kanunla dondurulmalı bu cihet kurucuların hamiyet ve kurnazlıklarına terkedilmemelidir.
- i) İcra ve iflâs hukuku yönünden, bu gibi sermaye şirketlerinin iflâslarına sebebiyet verenler hakkında (niyetlerine bakılmaksızın) sicilli ticarette birer sabıka fişleri tutulmalıdır.
- k) Kasdi davranışları mahkemece sabit görülenler iflâsın hükümlerine çarpıtılmalıdırlar.

Yabancı Sermaye

1

Orhan BULDAÇ

Gelişmiş ülkelerden Gelişmekte olan ülkelere doğru çeşitli nedenlerle «Sermaye Akımı» olduğu bilinen bir gerçektir. Bu sermaye akımının bir unsuru olarak «Yabancı Özel Sermaye» Konusu Türkiyemizde uzun zamanlardan beri tartışılmalara konu olmuştur. Son yıllarda bilinçlenmenin bir sonucu olarak sorun üzerinde ilginin gittikçe arttığını görmekteyiz.

Temmuz ortalarında gazetelerde çıkan bir haber üzerine, Sorunun üzerine etrafıca eğilmek zorunluluğunu duymuş bulunmaktayım. İlerdeki açıklamalarımıza yararlı olur düşüncesiyle haberi özetlemek yararlı olacaktır.

«Getirdiklerinden çok Götürdüler» başlığı altında verilen haberde, geçen 17 yıl içerisinde, Yurdumuzda yapılan Yabancı Sermaye yatırımları ve sektörlere dağılımı belirtiltikten sonra, bu şirketler tarafından kâr transferleri konusunda şu bilgiler veriliyordu:

1951 yılından 1968 yılı sonuna kadar şirketlerin memleketlerine göre getirdikleri nakdi sermaye ve 1967 yılı sonuna kadar transfer ettikleri kârları bu sermayeden fazla olan ülkeler olarak 16 Şirketi vasıtasıyla

7.826.951 milyon dolar nakdi sermaye getiren buna karşılık aynı dönem içerisinde 10.647.897 milyon dolar transfer eden Amerika başta olmak üzere 10.648.335 milyon dolar nakdi sermayeye karşılık 11.966.612 milyon dolar kâr transfer eden Hollanda; 395.640 dolar nakdi sermayeye karşılık 509.037 dolar transfer eden Avusturya 161.158 dolara karşılık 200.209 dolar transfer eden Danimarka ve nihayet 100.000 dolara karşılık 224.050 dolar transfer eden Venezuela'nın bulunduğu belirtilmektedir.

Gene aynı haberden bir Alman-Fransız ortak firmasının bu dönem içerisinde tek bir dolar nakdi sermaye getirmeden 1.878.828 dolarlık alet ve makina karşılığı 178.922 dolar transfer ettiğini, gene bir İsviçre-İtalya ortak firmasının 57.915 dolar tutarındaki aynı sermaye karşılığında yaklaşık olarak on misli 3.326.688 dolar kâr transfer ettiğini öğrenmiş bulunuyoruz.

Ayrıca 9 Batı Almanya firmasının 8.312.011 dolar nakid sermayeye karşılık 5.767.457 dolar; 1 Belçika firmasının 273.166 dolara karşılık 116.197 dolar, 4 Fransız firmasının 935.410 dolara karşılık 908.178 dolar, keza 2 İsveç firmasının da 274.712 dola-

ra karşılık 105.095 dolar kâr transfer ettiklerini ve bu ülkeler dışında kalan İsviçre'nin ise 9 firmasının getirdiği, 726.943 dolar nakdi sermaye karşılığı 432.068 dolar transfer ederek bu dönemde en az transfer yapan ülke sıfatını kazandığını öğrenmiş bulunuyoruz.

Gene aynı haberde aynı ve nakdi olarak 25.967 907 dolar ile Amerika, 16.234 ve yabancı sermayenin 1959 yılında getirdiği 2.202.462 dolar nakdi sermayeye karşılık 2.90.429 dolar 1960 yılında ise 2.078.959 dolara karşılık 2.019.009 dolar transfer ettikleri önemle yer alıyordu.

Haber, bir hayli ilginç sayılmak gerekir. Özellikle konu üzerinde Türk basınının titizliğini ve değerlendirmede kullandığı metodu yansıtmaya yönünden haber büyük önem taşımaktadır. Konu üzerindeki titizliğin başta parlamentomuz olmak üzere Siyasi Partilerimiz, baskı gruplarımız, iktisatçılarımız, aydınlarımız ve yazarlarımız tarafından paylaşıldığına inanıyoruz. Ancak, yabancı sermayenin değerlendirilmesinde, yalnız bir yıl veya bir dönem içinde getiren nakdi sermayeye karşılık transfer edilen kâr tutarlarının dikkate alınmasının yararlı sonuçlar çıkartmak yönünden noksan olduğu kanısındayız. Bu tür bir değerlendirmenin ancak, yabancı özel sermaye yatırımlarının belirli sürede tediye muvazenemiz üzerinde yarattığı etkiyi belirlemek yönünden doğru olduğunu, tüm sorumların açıklanmasına yeter olamayacağına peşinen ifade etmek zorundayız.

Türkiye Yabancı Sermaye Sorununu iyi değerlendirmek bakımından sorunun etrafı tetkiki gerekmektedir. Biz bu kısa incelememizde, Genel olarak yabancı Sermaye Sorununun ne olduğunu açıklamaya çalışacak, ülkeler arası Sermaye akımını etkileyen nedenleri akımı besleyen kaynakları, unsurlarını ve özellikle Yabancı Sermaye Sorunu içerisinde önemli payı olan ve başlıca tartışmaların kaynağını teşkil eden Özel Ya-

bancı Sermaye hakkında öne sürülen başlıca görüşleri ana hatları ile belirtip, Türkiye'mizde Yabancı Sermaye Sorunu hakkında bazı açıklamalarda bulunmak istiyeceğiz. Bu açıklamalarımız daha çok Gelişmiş Ülkelerden gelişmekte olan ülkelere doğru olan Yabancı Özel Sermaye ile sınırlandırmağa çalışacağız. Bu incelemeği yaparken Sayın Doçent Doktor Baran Tuncer'in «Türkiyede Yabancı Sermaye Sorunu» adlı Doçentlik tezinden, Türkiye Odalar Birliği yayınlarından, Devlet Plânlama Teşkilâtının çalışmalarından ve Sayın Doğan Avcıoğlu'nun «Türkiyenin Düzeni» adlı eserlerinden yararlandığımızı önemle belirtmek isteriz.

II

YABANCI SERMAYENİN TANIMI

Yabancı Sermaye akımı, Gelişmiş olan Ülkelerden Gelişmekte olan Ülkelere Kamu ve Özel Kaynaklardan yapılan sermaye transferleri olarak tanımlanabilir.

Kamu ve Özel Sermaye Transferleri kaynakları ile beraber amaçları ve doğrudukları sonuçlar yönünden önemli farklılıklar arzederler. Kamu Sermaye Transferleri hibe ve krediler şeklinde olmakta, özel yabancı sermaye ise daha çok yatırımlar şeklinde ortaya çıkmaktadır.

Uluslararası sermaye akımı içerisinde Kamu Sermaye Transferleri büyük yer tutmaktadır. Örnek olarak 1964 yılı rakamlarını gösterebiliriz. «1964 yılında 2.156 milyon dolar özel yabancı sermaye, 271 milyon dolar iki taraflı kamu kredisi ve 427 milyon dolar çok taraflı kuruluşlar olmak üzere gelişmiş piyasa ekonomisi ülkelerinden (Batılı ülkelere) gelişmekte olan ülkelere toplam 7.854 milyon dolarlık bir sermaye akımı olmuştur. Buna aynı yılda Doğu Blokundan yapılan 1.246 milyon dolar da eklenecek olursa, aynı yıl için toplam sermaye akımı 9.100 milyon dolar civarında olmaktadır. Bu yılda Gelişmiş Batılı Ülkelerden, gelişmek-

te olan ülkelere yapılan transferlerin % 67 si iki taraflı kamu transferleri, % 27,5 i özel sermaye ve % 5,5 ide çok taraflı kuruluşlara yapılan transferler şeklinde olmuştur. Bu bilgiye şu hususuda katmak yararlı olur sanırız. 1964 yılında her iki bloktan gelişmekte olan ülkelere yapılan Sermaye transferlerinin % 86,4 ü Batılı Ülkeler tarafından, % 1,6 sıda Doğu Ülkeleri (Merkezi Plân Ekonomisi Ülkeleri) tarafından yapılmıştır. Anlaşılabileceği üzere Uluslararası Sermaye akımı içerisinde Batılı Ülkeler büyük paya sahiptirler ve bu akım içerisinde iki taraflı kamu transferlerinin payı toplam transferlerin 2/3 ü kadardır.

Son yıllarda görülen gelişmelerde iki taraflı Kamu transferlerinin toplam sermaye transferleri içerisindeki payını artıracak yönde olmakta, çok taraflı kuruluşlar olarak nitelenen Dünya Bankası, Uluslararası Kalkınma Teşkilâtı (IDA), Avrupa Kalkınma Fonu, Uluslararası Finansman Kurumu (IFC), Asya ve Afrika Yatırım Bankasının açtığı krediler ise pek gelişme gösterememektedir. Özel Yabancı Sermayenin nisbi önemi ise gittikçe azalmaktadır. Bu yöndeki gelişmenin nedenlerini, ülkelere hakim olan görüşlerde ve değişen ekonomik ve diğer koşullarda aramak gerekir. Şimdi konuya biraz daha yaklaşım temin etmek bakımından bazı rakamlar vermek isteriz. Gelişmiş Piyasa Ekonomilerinden Gelişmekte olan ülkelere Kamu Kanalıyla yapılan transferler 1961 yılında 5617 milyon dolar, 1968 yılında 5.676 milyon dolar, 1969 yılında 570 milyon dolar, 1964 yılındada 5698 milyon dolar olmak üzere toplam olarak 22968 milyon dolar olmuştur. Aynı yıllarda Gelişmiş Piyasa Ekonomileri ve çok taraflı Kuruluşlardan gelişmekte olan ülkelere yapılan Sermaye Transferlerinin % 16 sı 19 Latin Amerika ülkesine, % 17 si 22 Afrika Ülkesine, % 41 ise 24 Asya ülkesine olmuştur. 1962-1965 yılları arasında Doğu Bloku ülkelerinden yapılan transferlerin % 53 ü Afrika ülkelerine, % 43,4 ü Asya ülkelerine ve % 3,6 sı ise diğer ülkelere yapılmıştır. Afrika ülkelerine yapılan transferlerin

% 52,8 Birleşik Arap Cumhuriyetine olmuştur.

Konuyu biraz daha somut hale getirmek için gerek uluslararası kuruluşlara ve gerekse gelişmekte olan ülkelere Gelişmiş Ülkeler tarafından yapılan uzun vadeli Sermaye transferleri ve Hibelerin gelişmiş ülkelerin gayri safi mili hasılatlarındaki nisbi payında belirtmek yararlı olacaktır. Rakamlar, kamu ve özel transferlerin toplam payının 1961 den bu yana azaldığını göstermektedir. Öyleki. 1961 yılında bu oran % 084 iken 1962 de % 072 ye, 1963 te % 066 ya, 1964 te ise % 065 e düşmüştür.

Yabancı sermayeden beklenen yararın sağlanabilmesi özellikle kamu nitelikte olanların artması, bunun için de gelişmiş ülkelerin millî gelirlerinden daha büyük bir pay ayırmaları ve koşullarında muhtaç ülkelerin yararına alacak şekilde yumuşatılmalarına bağlıdır.

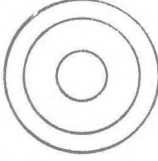
Yabancı sermaye tutarının artışı, gelişmekte olan ülkelerin borç yükünü de artırmaktadır. Dünya Bankasının yaptığı hesaplara göre «37 az gelişmiş ülkenin toplam borç yükü 1962 sonunda 18 milyar dolar iken bu borç 1964 yılında 25 milyar dolara çıkmıştır. Bu büyüklükte bir dış borcun yıllık ana para ve faiz ödemeleri 3,5 milyar dolar kadardır. Öyleki 1964 yılında yalnız faiz ve kâr transferi şeklinde, gelişmekte olan ülkelerin yapmak durumunda oldukları transferler aynı yıl bu ülkelere hibe ve kredi şeklinde yapılan dış yardımların yarısından çoğunu kapsamaktaydı.»

Gelişmekte olan ülkelerin tediye muavenelerinde karşılaştıkları güçlükler dikkate alınırsa yalnız sermaye akımı nedeniyle yapmak zorunda kaldıkları transferlerin, kalkınma ve ithalat olanaklarını çok büyük ölçüde sınırladığını kabul etmek gerekir.

İkinci Dünya Savaşından sonra önem kazanan dış yardımla kalkınma modelinin az

gelişmiş ülkeler için yararlı olabilmesi her-
şeyden önce koşullarının gelişmekte olan
ülkelerin yararlarına olacak şekilde düzel-

tilmesi ve alınışından geri dönüşüne kadar
ortaya çıkardığı sorunların iyice değeriendi-
rilmesine bağlı görmekteyiz.

24 Temmuz İşçi Bayramı

Orhan BULDAÇ

Türkiyemiz'de 24-Temmuz gününde İşçi Bayramı olduğunu artık bilmeyen kalmamıştır. Türk demokrasisinin sınıflar arası çatışmaya sürüklenmeden sosyal adalete, sosyal ve ekonomik hürriyetlere ve çağın gereklerine uygun olarak gelişmesinde bir dönüm noktası olan Anayasal Düzenimiz, bu amaçlara yönelmede en önemli adımı 24-Temmuz-1963 tarihinde İşçilere Sendikalaşma ve Toplu Sözleşme ve Grev haklarını kazandıran 274 ve 275 sayılı yasaların yürürlüğe girmesi ile atmıştır. Bu yasaların yürürlüğe girişini yalnız Anayasamızın açık emirlerinin yerine getirilmesi şeklinde izah etmek, kanımızca yanlış olmamakla beraber, noksandır. Gerçekten, Türk Sendikalizminin pek kısa bir süre içerisinde gelişmesinde, Sosyal Adalet ilkelerine belirli oranda uygun ücret, kalkınma ve vergi politikalarının öngörülmesinde ve uygulanmasında 274 ve 275 sayılı yasaların büyük rolü olmuştur. Bize göre, Anayasamızın 46, 47 maddeleri ve diğer maddelerin sosyal espirisinin bir sonucu olarak Türk İşçisine verilen bu demokratik hakların, er veya geç şart mücadeleler paahasına da olsa kazanılacağı doğrudur. Bu

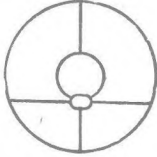
mücadelelerden ülkemizin büyük zararlarına uğrayacağını iddia eden görüşlere katılmak zorundayız. Bu nedenle 274 ve 275 sayılı yasaların çıkışını, demokrasimizi sınıf çatışmaları ve bu yöndeki gelişmeler ile uğrayacağı büyük tehlikelerden korumak amacını taşıyan bir ileri görüşün sonucu olarak değerlendirmek en doğru izahıdır. Bu bakımdan 274 ve 275 sayılı yasalar asıl rolünü, mutlak olan bu çatışmayı önlemek ve Türk Demokrasisini bir sınıflar arası çatışmanın yaratacağı çeşitli sorunlardan korumak suretiyle göstermiştir. 1961 Anayasamız toplumsal sorunların çözümünü esas almış, bu nedenle emek-sermaye; toprak-emek; ücret-kâr ilişkilerini ve sosyal denge sorununun çözümü yönünden reformcu ve ilerici bir çok hükümler öngörmüştür. İleri ve çağcıl koşullara ulaşmamız yönünden toplumsal ve ekonomik yapımızda mutlak islâhat yapılmasını hedef alan Anayasamızda kişinin sosyal ve iktisadi haklarını kapsayan temel haklar ve işçi hakları büyük yer tutmaktadır. Sosyal dengeyi sağlamak, emek-sermaye, ücret-kâr ilişkilerini barış içinde çözümlemek ve sermaye karşısında emek sahiplerini korumak zorun-

luluğu 2274-275 sayılı yasaların asıl gerekçeleri olmuştur. Bu yapımızın reform ihtiyacını aksettiren en önemli belgeler olmak niteliğini de taşımaktadır. Sorun bu şekilde ele alınca, Türk işçilerinin 24 Temmuz gününü İşçi Bayramı olarak kabul etmelerinin ve kutlamalarının nedenleri daha kolay anlaşılır konusındayız. Türk işçisinin ve Türk sendikacılığının demokratik düzene bağlılığının ve bu düzen içerisinde kalkınma arzusu, demokratik düzenimizin bir zorunluluğu olarak tehlikeli mücadelelere girilmeden hakların kanun yoluyla kazanıldığı günü bayram kabul edişlerinin asıl etkeni olmuştur. Görülüyor ki Türk işçisinin demokratik düzen içerisinde yurt sorunlarının çözümlenebileceğine, sınıf çatışmalarına girilmeden insanlık onuruna yaraşır yaşama düzeyine kavuşabileceğine dair olan inancı ve bu hedeflere ulaşmada meşru hudutlar içerisinde kalma kararı iki temel kanunun yürürlüğe girdiği bu

günü bayram günü olarak seçmelerine sebep olmuştur. Türk işçisinin demokratik düzenin bekçisi olduğuna dair bundan daha güvenililik bir belge bulunamaz.

Demokratik rejime sadık Türk işçisinin sorunlarına eğilmek zaruretinin başta hükümet ve işverenlerimiz olmak üzere tüm ilgililerinin duyması gerektiği kanısındayız. Bu bakımdan, 24 Temmuzun işçi sorunlarının açık yüreklilik için tartışıldığı bir gün olarak değerlendirilmesi yararlı olacaktır. Bir süredenberi Türk işçilerinin temel sorunlar olarak ele aldığı ve savunmasını yaptığı birçok sorun gibi işçi emeklilik kanunun çözümü imkânları varken polemik konusu haline getirilmesinde isabet görmediğimizi önemle belirtmek başta gelen görevimizdir.

Türk demokrasisinin bir dönüm noktası olarak kabul ettiğimiz bu günün daha iyiye ulaşmak azmi ve kararı içerisinde Türk işçilerine kutlu olmasını dilemekteyiz.

Turistik Davetiye

Zerrin GÜÇ

İnsan olmanın yeteneklerinden biri, belki de en önemlisi, güzel ideler uğruna, kişinin kendi kendisini yararlı hizmet ve küllfetlere davet etmesidir.

Yetişkin ve kültürlü kişilerden, daha çok şeyler beklenir. Bu konuda, verdiği şeyler karşılığında bir şeyler istemek de hakkıdır bu toplumun!...

Güzel ülkemizin, bir çok problemleri olduğunu biliyor ve bunun huzursuzluğunu, hepimiz duyuyoruz. Ekonomik güçsüzlük, bu problemlerimizden biri, hattâ en önemlisidir. Bir ümid ışığımız var: Turizm. Vatan yüzeyine yaygın, tabiat ve tarihimizin büyük hazineleri, bize, turizm nimetinden yararlanma şansı veriyor. Bu şansı, en kısa zamanda ve en iyi şekilde değerlendirmek zorundayız.

Turizm, moda haline gelmiş bir deyim ve davranış olarak kalmamalıdır. Gerçi, turizm, tanımlanması yönünden; kişilerin, kültürel, sportif, sıhhi, dinî, eğlence ve istirahat amaçlarından doğan, seyyahat ve konaklamalardan ibaret bir olay ise de, yansıyan fonksiyonları ile,

ekonomik, finansal, sosyal, politik, kültürel, tıbbî ve belirsiz görünen birçok ödevler ifa eder.

Turizm bir ihracat ve ithalattır. Öyle bir ihracat ki, malları dışarı göndermiyoruz. Bilâkis döviz bırakan turist bunu kendisi getiriyor ve ülkenin taşınamayan tarihi, tabii değerleri, turistik hizmetlerle döviz sağlıyor.

İthalâtımızda, turist göndermemiz oluyor.

1965 yılında dünyada seyyahat eden turistlerin harcamaları 240.000.000.000 dolardır. Bunun % 5 ini teşkil eden 11.099.000.000 doları dış turizm istihlâkidir.

Bu istihlâkin bölgelere dağılımı :

Avrupa	7.000.000.000
Kuzey Amerika	1.874.000.000
Lâtin Amerika	1.181.000.000
Orta Doğu ...	200.1000.000
Asya, Avustralya	533.500.000
Afrika	311.000.000

11.099.600.000 dolardır.

İstihlâk dağılımında en önemli yeri işgal eden bölge Avrupa'dır. Bu kıta üzerindeki ülkeler turizmin önemini anlamış ve bunun için gerekli organizasyonları ciddiyetle ele almışlardır.

Turizm yaygın bir ekonomidir. Bir mal ihracı gibi yalnız alıcı ve satıcı arasında olan ilişki değildir. Döviz bırakacak olan turist, bir insanın bütün ihtiyaçları ile gelir. Her ihtiyacın temini de bir döviz geliri yaratır. Önemli olan turistin ihtiyacı tatmin edilirken, mümkün olduğu kadar onun memnun kalmasıdır. Turist memnun ayrıldığı yere tekrar gitmek isteyecektir veya başka turistlere tavsiye edecektir.

Kişinin ihtiyacı çeşitlidir ve bu ihtiyaçların tatmin sırasında birçok kimselele temas eder. Turizm ekonomisini güçleştiren nedenler, bu yaygın ilişkilerin, düzenlenmesinin gerekli kılmasıdır.

Turizmde, bütün yurt ve yurtdaşılar bu ekonomiye çaba göstermek, eğilmek zorundadır.

Bir harbin kazanılmasında fedai ordusu, belirli bir cephede ve belirli bir süre çarpışır. Ekonomi; savaşın'da, barışın'da en büyük desteğidir ve zafer müjdecisidir. Ekonomik savaşın cephesi, bütün yurt yüzeyi ve süresi ise daimiliktir.

Bu günün dünya nizamında, yalnız savaş kahramanlığı ile bir ülkeyi yüceltmek ve yaşatmak mümkün değildir artık.

Milletin bütün fertleri, ekonomik savaşın, sosyal dayanışmanın gönüllüleri olmak zorundadırlar. Turizm ekonomisi, bu zorunluluğu en iyi belirten bir ekonomi branşıdır.

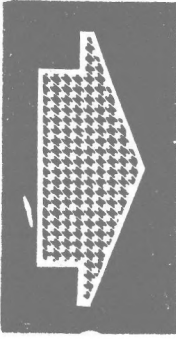
Turist ilk karşılaştığı şahıstan, son ayrılacağı ana kadar, gördüğü, duyduğu, konuştuğu her şeyi değerlendiren kişidir. Tarihi ve tabii zenginliklerin değerlendirilme için; yolu, suyu, temizliği, eğitilmiş personelinin güzel servisi ile turisti kendine bağlamaya çalışan bir ülke, hal-kında bu konuda eğitmek zorundadır.

İddiasız küçük teşebbüsler, bazen büyük idelere sahip oluyor ve bunu gerçekleştirmek için de ciddi çalışmalar yapıyor. Böyle bir çabayı benimsemiş, Kadıköy Turizm Derneği'nin, «Anadolu Turizm Festivali» diye adlandırdığı bir festival hazırlığı var.

İstanbulun telâşından kaçmak için, Anadolu'ya sığınmış gibi görünen, sine-sine gömdüğü koylarla romantik güzelliğine bir çok insanları hayran bırakan güzel Kadıköy, nazlı bir güzelin uyanışı ile, bir bahar eğlencesi yaratmak ister gibi, turizm davamıza festivalle katılıyor.

Bu, Kadıköy'ün yaşantısına, iddiasız dünyasına, yadırganacak kadar büyük bir canlılık getirecektir. Şu noktayı belirtmek gerekirken; bu yenilik ve buna önderlik etmek hiçde kolay bir şey değil. Bundan sonraki festivaller, muhakkak ki daha büyük kolaylıklar elde etmiş olacaklar bu festivalle.

Bizim köylüler, sizin köylüler, Asya'lılar, Avrupa'lılar, dünyadakiler, uzaydakiler buyrun bizim «Anadolu festivalimize» 23 Ağustos - 30 Ağustos arası, sizi beklerler. Kadıköylüler... İster vecibelerine, ister eğlencelerine katılın, yeterli, katılın bizlere...

Taze Sebze ve Meyva Fiyatları Ateş Pahası

Zihni TIRYAKIOĞLU

İstanbul hemşehrilerini üzen ve basını bir hayli işgal eden yaş meyva-sebze pahalılığını ne gibi etgenlerden meydana gelmiştir.

Bu konuda yapılan incelemeler ve elde edilen doneler aşağıda sırasıyla kaydedilmiştir.

1969 yılında İstanbul'a gelip satışa arz edilen yaş meyva ve sebze miktarında, evvelki yıllara kıyasla, bir azalma olmadığı halde, toptan ve perakende fiyatlarının yüksek olduğu bir vakıadır.

Bu durum, 1968 ve 1969 Temmuz ayının

aynı günlerine ait bazı cinslerin fiyatlarının karşılaştırılmasında daha da açık olarak görülmektedir.

Yaş meyva sebze fiyatlarının bugünkü seviyeye yükselmesinde:

İlk etken; Yurdumuzda genel bir fiyat yükselmesi vardır ve buna paralel olarak yaş meyva-sebze fiyatları da yükselmiştir.

Şöyleki:

1958 yılı ile 1967 yılı çeşitli gıda maddeleri fiyat ortalamaları karşılaştırılmasından durum daha iyi anlaşılmış olacaktır.

MALIN CİNSİ :	1968 Temmuz azamî toptan satış fiyatı (TL.)	1969 Temmuz toptan satış fiyatı (TL.)	Artış nisbeti % de olarak
Vişne (Kgr.)	2.50	3.50	40
Üzüm (Kgr.)	1.40	1.80	29
Şeftali »	2.25	7.00	211
Akça »	2.50	3.50	40
Yatak limon (sandık)	50.00	55.00	10
Dolma biber (Kgr.)	1.50	2.50	67
Sivri biber »	1.80	3.00	67
Kemer paltıcan »	1.40	1.50	7
Boştan »	1.20	1.30	8
Ayşe fasulya »	1.80	3.00	67
Çalı »	1.50	3.50	133
Domates sırik »	1.50	2.25	50
Domates kır »	1.20	1.60	33
Kavun »	1.25	2.25	80
Karpuz »	1.00	1.60	60

Not: 1968 Temmuz toptan azamî fiyatları 100 kabul edilerek artış nisbeti hesaplanmıştır.

MALIN CİNSİ :	1958 yılı Fi: ortalaması	1967 yılı Fi: ortalaması	Fiyatlarda artış nisbeti %
Meyva (Kgr.)	1.83	2.57	41
Sebze »	1.10	1.60	45
Nebatî yağ »	4.70	7.00	50
Pirinç »	1.75	3.03	73
Ekmek »	0.52	1.13	115
Zeytinyağ »	4.65	10.10	118
Süt (Lt.)	0.93	2.20	137
Yumurta (adet)	0.21	0.51	143
Koyuneti (Krg.)	5.00	14.67	193
Siğireti (Kgr.)	4.15	12.40	198
Sadeyağ (Kgr.)	7.86	23.68	200
Beyazpeynir (Kgr.)	3.72	11.18	201

Not: 1958 fiyatları 100 kabul edilerek artış nisbeti bulunmuştur.

İkinci etken, yıldan yıla artan şehir nüfusunun artma oranı ile şehrimize gelen yaş meyva-sebze miktarının artma oranı arasındaki farklılık ve bu farklılık sebebi ile meydana gelen talep fazlası fiyatları yükseltmektedir.

Üçüncü etken, üretim bölgelerinde yer ve iklim farklılığı yüzünden, aynı cinslerin idrakinde gecikmeler olurki; bu gecikmeler, tüketim merkezlerinde kısa bir süre için mal darlığı yaratır ve bunun sonucu olarak fiyatları yükseltir.

Dördüncü etken, üretici bazı cinslerin ekimini (bir evvelki yıl fiyatlarını beğendiği için) ya azaltır, yahut hiç yapmaz. Bu durum az da olsa, belirli cinslerde mal darlığına ve fiyat yükselmesine imkân vermektedir.

Beşinci etken, üreticinin sevkettiği malların standart olmayışı, aynı cins mallar için

değişik fiyatların meydana gelmesine sebep olmaktadır.

Altıncı etken, etkisi hemen hissedilen zahirî mal darlığı yaratma usulüdür. Bunca amaç; üretim bölgelerinden belirli cins malların sevkîyatının aralıklı olarak durdurulması veya küçük partiler halinde yapılması suretiyle fiyatları yükseltmektir.

Zahirî mal darlığı meydana getirmede ikinci bir usulde; tüketim merkezlerine gelen malların hâl içindeki satış yerlerine azar azar taşınması sureti ile fiyatları yükseltmektir.

Arz-talep mekanizmasının normal işleyişine tâbi olarak teşekkül etmesi gereken yaş meyva-sebze fiyatları, mekanizmanın arz cep hesine yapılan muhtelif müdahalelerle ve yukarda sıralanan diğer amillerin tesirile müstehlikin iştira gücünü zorlayacak nisbette yükselmektedir.

**Şiddetli
baş
ağrılarına
karşı**

OPON
KULLANINIZ

**OPON, baş, diş, adale, sinir, lumbago,
romatizma ağrılarını teskin eder**

**OPON, bayanların muayyen zaman-
lardaki sancılarında faydalıdır**

ASABÎ...

...baş ağrılarına karşı

GRİPİN

faydalıdır

GRİPİN, baş, diş, adale,
sinir, lumbago ve
romatizma ağrılarını
teskin eder

GRİPİN, grip ve nezle
başlangıcında birçok
fenalıkları önler

GRİPİN, 4 saat ara ile
günde 3 adet alınabilir

**YAVRUNUZUN İLERİYE GÜVENLE
BAKABİLMESİ**

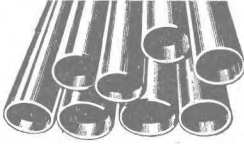
**şimdiden yapacağınız tasarruflarla
mümkündür.**

AKBANK

1969 yılında da

Boru, Profil ve Soğuk çekme Bant
tesislerimizde imal edilen yüzden fazla
çeşitle resmi ve hususi sektörün
hizmetindeyiz.

SANAYİ BORULARI

DKP (Soğuk çekilmiş
banttan mamul)

EBADI mm.

13X1	40X1.50
16X1	42X1.20
17X2	42X1.50
19X1	45X1.20
21X1	45X1.50
25X1	48X1.50
25X1.2	51X1.50
25X1.50	51X2
25X2	60X1.5
32X1	60X2
32X1.20	63X2
32X1.50	76X1.50
35X1.20	76X2
35X1.50	89X1.50
38X1.20	89X2
38X1.50	114X2
40X1.20	

SİYAH BORULAR

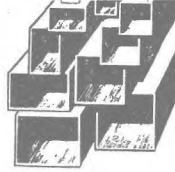
EBADI mm.

17X2.25	49X3.2
21X2.6	60X3.6
27X2.6	76X3.6
33.5X3.2	89X4
42X3.2	114X4.5

SİPARİŞ ÜZERİNE İMAL EDİLEN BORULAR

EBADI mm.

120X1.5 mm. ilâ 5 mm.	
139X1.5 »	»
152X1.5 »	»
168X1.5 »	»
194X1.5 »	»

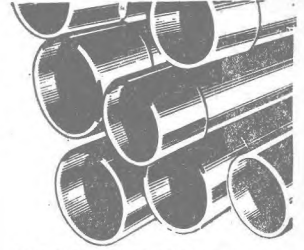
PROFİL BORULAR (DKP)

EBADI mm.

10X10X1	20X40X1.50
10X20X1	30X30X1.20
15X15X1	30X30X1.50
10X30X1	25X40X1.50
15X25X1	32X32X1.20
20X20X1	32X32X1.50
20X30X1	40X40X2
20X30X1.2	30X50X2
25X25X1	40X60X2
25X25X1.20	50X50X2
20X40X1.2	

KALIN PROFİL BORULAR (SİYAH)

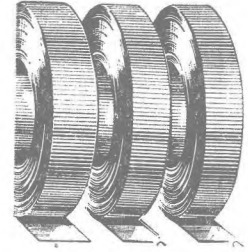
40X60X2.60	ilâ 4 mm.
50X50X2.60	» 4 mm.
60X60X2.60	» 4 mm.
60X80X2.6	» 4 mm.
100X100X2.6	» 4 mm.

SU VE GAZ BORULARI

TSE 301 } (ISO R65 orta, BS 1387 orta, 1957 ve
DIN 2440 }
NFE 29025 orta - 1959 normları mukabildir.)

Tanıma		De. Kırık	El Kalınlığı	Dış Boru Ağırlığı (Kg/m)	Manşetli Boru Ağırlığı (Kg/m)
Inch	mm	(mm)	(mm)		
1/2"	16	21.3	2.65	1.220	1.230
3/4"	20	26.9	2.65	1.580	1.590
1"	26	33.7	3.25	2.440	2.460
1 1/4"	32	42.4	3.25	3.140	3.170
1 1/2"	40	48.3	3.25	3.610	3.650
2"	50	60.3	3.65	5.100	5.170
2 1/2"	65	76.1	3.65	6.510	6.630
3"	80	88.9	4.05	8.470	8.640
4"	100	114.3	4.50	12.100	12.400

BANTLAR

Kalınlıklar

0.30	1.00
0.40	1.20
0.50	1.50
0.60	1.75
0.70	2.00
0.80	
0.90	

Genişlik: 8 mm. den 400 mm. ye kadar

BORU SANAYİİ

ANONİM ŞİRKETİ - İSTANBUL

SERMAYE VE İHTİYATLAR: 30.000.000.- TL.

YATIRIMLARIN TUTARI : 37.000.000.- TL.

(1968 sonunda)

Tophane, Salıpazarı Han Kat 8 İSTANBUL

Tel: 49 00 02 - 49 00 03

ARSLAN

tek

veya

BLOK

•yapı tuğlası

• ateş tuğlası

ateş harçları

izolasyon tuğlası

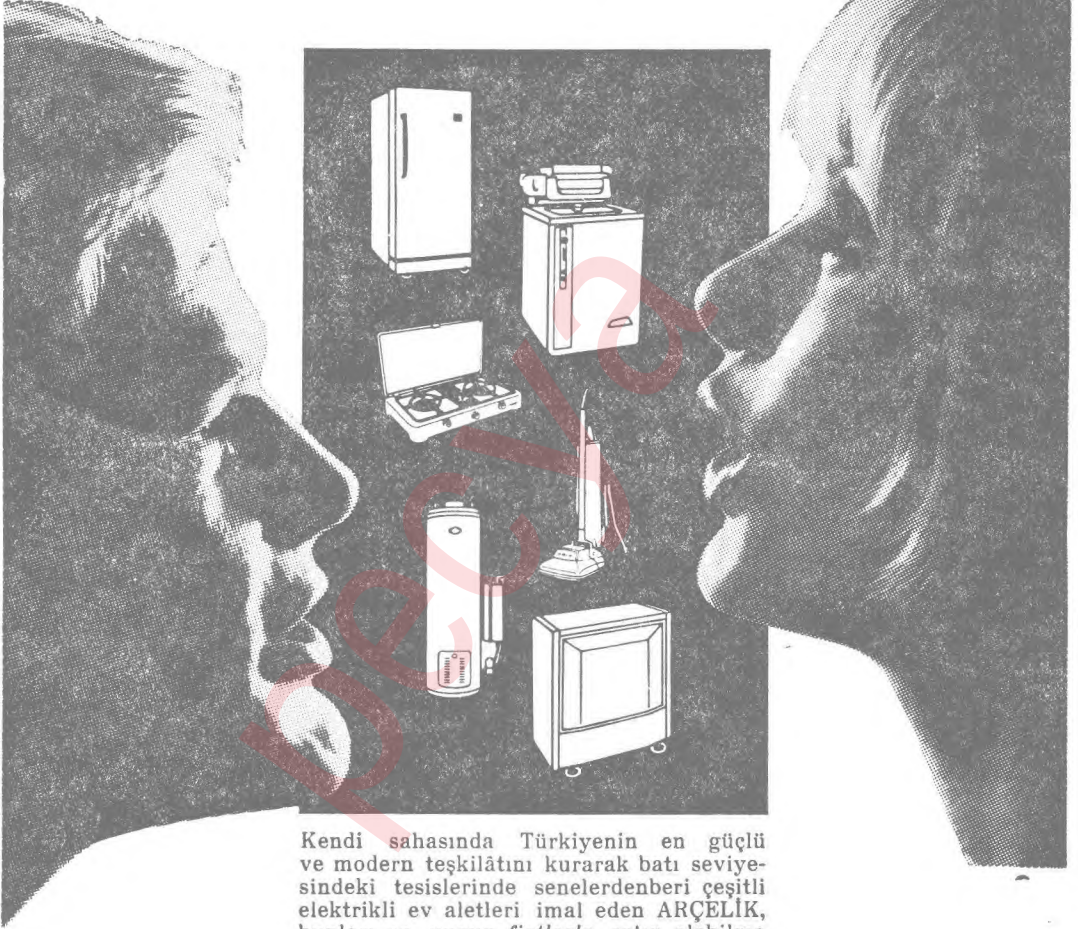
EYÜP İSTANBUL
TEL 44 30 40 - 23 22 10

st

Yuvanızda

ARÇELİK

rahatlığı

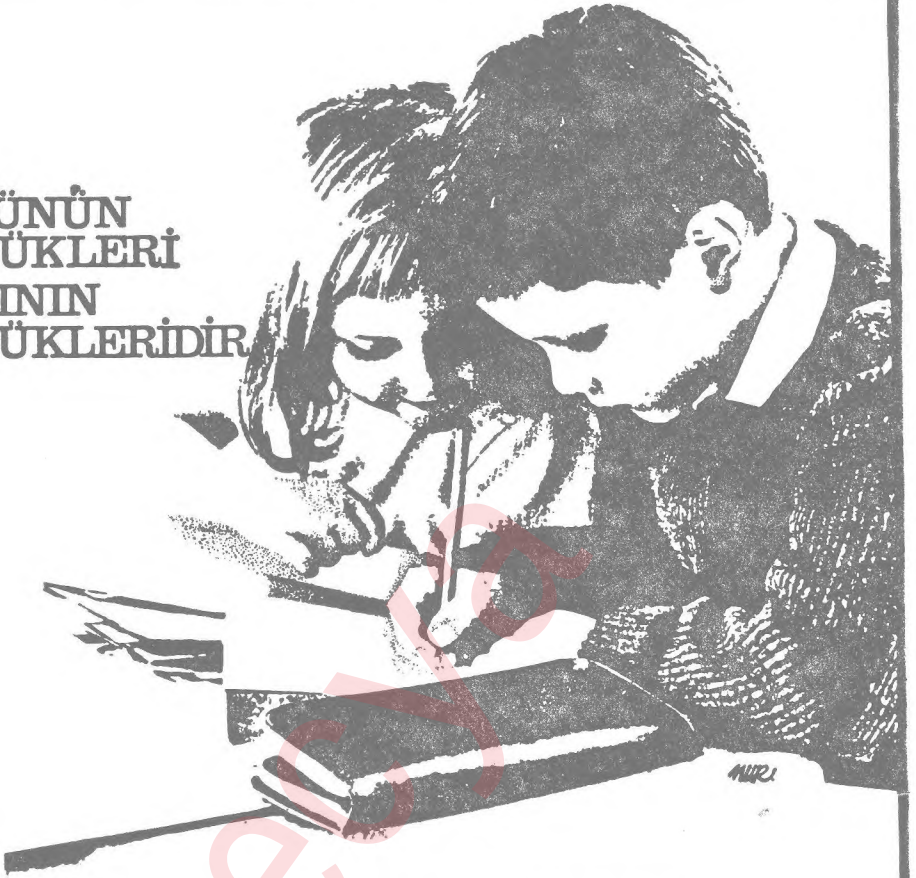

Kendi sahasında Türkiye'nin en güçlü ve modern teşkilâtını kurarak batı seviyesindeki tesislerinde senelerdenberi çeşitli elektrikli ev aletleri imal eden ARÇELİK, bunları *en uygun fiyatlarla* satın alabilme imkânını halkımıza sağlamış bulunuyor.

Eskiden vitrinlerde seyredilen buzdolabı, çamaşır makinası, süpürge, gaz sobası, ARÇELİK'in seri imalât imkânları sayesinde bugün en mütevazı Türk yuvasında dahi sevinçle kullanılıyor... *Türk halkının mutluluğunu sağlıyor.*

ARÇELİK

BUGÜNÜN
KÜÇÜKLERİ
YARININ
BÜYÜKLERİDİR

ÇOCUKLARINIZI
TASARRUFA
ALİŞTİRİNİZ

T.C.ZİRAAT BANKASI